

We Lwowie, dnia 23. września 1904.

Ale 20

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o wniosku posła Tomaszewskiego i tow. w przedmiocie zmiany niektórych postanowień ustawy krajowej o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego w publicznych szkołach ludowych.

Wysoki Sejmie!

Na posiedzeniu Wys. Sejmu z 9. lipca 1902 poseł Tomaszewski i tow. postawili wniosek o zmianę niektórych artykułów ustawy krajowej z dnia 1. stycznia 1889 Nr. 16. Dz. u. kr. »O stosunkach prawnych nauczycieli w publicznych szkołach ludowych«, przedkładając zarazem gotowy projekt wydać się mającej noweli, jak A).

Wniosek ten przedłożony w ostatnich dniach sesji lipcowej 1902 r., mógł dopiero z początkiem sesji jesiennej 1903 wejść na porządek dzienny, a uchwałą sejmową z dnia 15. września 1903 przekazany komisji szkolnej, załatwiony został na posiedzeniu Wys. Sejmu z 10. października 1903 następującą uchwałą:

»Wniosek posła Tomaszewskiego i sprawozdanie komisji szkolnej o tym wniosku odstępuje się Wydziałowi krajowemu z poleceniem, aby zasiągnąwszy opinii c. k. Rządu, względnie c. k. Rady szkolnej krajowej, zdał o nich sprawę na najbliższej sesji sejmowej i przedłożył odpowiedni projekt zmiany ustawy z 1. stycznia 1889 Dz. u. kraj. Nr. 16«.

Czyniąc zadość temu poleceniu i przedkładając po zasiągnięciu opinii c. k. Rady szkolnej krajowej, niniejsze sprawozdanie wraz z projektem zmiany ustawy krajowej o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego jak B), winien Wydział krajowy zaznaczyć zaraz na wstępie, że przedłożenie niniejsze nie ogranicza się do zmian we wniosku p. Tomaszewskiego proponowanych, ale obejmuje także szereg innych artykułów wspomnianej ustawy, wnioskiem p. Tomaszewskiego wcale nie dotkniętych. W ten sposób zastosowano się do wskazówki komisji szkolnej, która w sprawozdaniu swem o wniosku p. Tomaszewskiego podniosła potrzebę zrewidowania przy tej sposobności całej ustawy celem wprowadzenia do niej zmian innych także artykułów, wnioskiem p. Tomaszewskiego nie objętych, o ileby zmiany takie na podstawie praktyki i doświadczenia za potrzebne uznane i przez Radę szkolną krajową zaproponowane zostały.

Stąd też, gdy wniosek p. Tomaszewskiego zaprojektował zmianę tylko czterem artykułom ustawy a mianowicie art. 9, 10, 12, 13, 24, 25, 27, 40, 42, 44, 45,

46, 47 i 49, — przedłożenie niniejsze zgodnie z opinią c. k. Rady szkolnej krajowej z dnia 25. sierpnia 1904 l. 213/Pr. obejmuje artykułów trzydzieści i jeden, omawiając a względnie przedstawiając do zmiany oprócz wyżej wyliczonych także Art. 3, 6, 7, 8, 14, 16, 21, 26, 34, 36, 38, 39, 41, 43, 48, 52 i 53.

Zmiany proponowane w załączonym projekcie ustawy odnoszą się przede wszystkim do Tytułu I. ustawy, traktującego o mianowaniu nauczycieli (Art. 3, 6, 7, 8, 9, 10.), następnie do Tytułu II. o płacach i innych korzyściach służbowych nauczycieli, (Art. 12, 13, 14, 16, 18, 21.), wreszcie do Tytułu IV. o przenoszeniu w stan spoczynku i zaopatrywaniu wdów i sierót po nauczycielach (Art. 34, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 52. i 53.).

Tytuł III. o karach dyscyplinarnych pozostawiono prawie nietkniętym pomimo, że wniosek p. Tomaszewskiego domaga się ważnej reformy zawartych w nim przepisów, a mianowicie artykułu 27, i pomimo, że także komisya szkolna w swem sprawozdaniu skłania się do dokładniejszego określenia postępowania dyscyplinarnego przeciw nauczycielom. Zaniechanie donioslejszych zmian w tym dziale ustawy wydawało się jednak c. k. Radzie szkolnej krajowej i Wydziałowi krajowemu na razie koniecznym z tego mianowicie powodu, że zmiany te w obecnych warunkach nie mogłyby liczyć na uzyskanie Najwyższej Sankcyi, a w następstwie cała projektowana ustawa byłaby na ten los narażoną. C. k. Ministerstwo wyznań i oświaty oznajmiło bowiem c. k. Radzie szkolnej przy pewnej sposobności w r. 1901, że dopóki Rada państwa nie załatwi wziętej pod obrady sprawy postępowania dyscyplinarnego przeciw nauczycielom ludowym, postanowiło wstrzymać się z traktowaniem tego przedmiotu w innym zakresie i kierunku. Jakoż projekty ustaw dyscyplinarnych uchwalone w r. 1902 i 1903 przez sejmy Styryjski i Bukowiński dotychczas nie otrzymały Najwyższej Sankcyi.

Wobec tego nie było wskazaniem obejmować projektowaną reformą także Tytułu III, a do przepisów w nim zawartych wprowadzono jedynie drobne zmiany, które albo ze względu na zmiany już przedtem w ustawie poczynione, były potrzebne, jak wypuszczenie w Art. 24. lit. c) wzmianki o nieistniejących już od 1. stycznia 1903 nauczycielach młodszych, albo też wynikają z łączności z postanowieniami w innym Tytule, co do których zaproponowane są zmiany w przedłożeniu niniejszem, jak uchylenie w Art. 25. i 26. postanowienia o odroczeniu przyznania dodatków pięcioletnich, zamiast czego zaprojektowano w Art. 26., że kary wymienione w Art. 24. pod lit. a, b, i c, wstrzymują posunięcie na wyższe stopnie płacy o trzy lata.

Jeżeli jednak Tytuł III. z powodów wyżej podanych nie mógł tym razem jeszcze być przedmiotem pożądaney przez pp. wnioskodawców i nauczycielstwo reformy, to w innych działach ustawy poczyniono znaczne a po części bardzo gruntowne i doniosłe zmiany, których wejścia w życie jak najrychlejszego tak w interesie szkolnictwa jak i nauczycielstwa życzyć sobie należy.

Przechodząc do uzasadnienia zmian projektowanych, nadmieniam Wydział krajowy jeszcze, że aby nie wprowadzać zamętu i w razie uchwalenia, ułatwić wcielenie nowych postanowień do istniejącej ustawy, starano się, o ile było można, zatrzymać dotychczasowe brzmienie, układ i cyfrowy porządek artykułów, zastępując w danym razie osnowę artykułów zgoła innem postanowieniem, (Art. 8., 26., 48.), byle tylko żaden artykuł nie odpadł z szeregu bieżącemi cyframi oznaczonego. Dla ułatwienia zaś porównania proponowanego nowego tekstu artykułów z tekstem dotychczasowym, umieszczono w projekcie oba teksty obok siebie.

W Tytule I. »O mianowaniu nauczycieli« zaprojektowano zmiany w artykułach następujących:

Art. 3. W alinei 1. tego artykułu zaznaczono na wniosek c. k. Rady szkolnej krajowej wyraźnie, że jest obowiązkiem c. k. Rady szkolnej okręgowej w razie opróżnienia posady nauczycielskiej, obok kroków w celu stałego jej obsadzenia, poczynić oraz starania celem tymczasowego zabezpieczenia udzielania nauki.

W alinei 2. dodano, że konkurs winien być ogłoszony przynajmniej dwukrotnie.

Art. 6. W artykule tym w alinei 2. oprócz pewnych zmian w stylizacji, umieszczono zgodnie z wnioskiem c. k. Rady szkolnej krajowej, nowe postanowienie, dające jej możność, w przypadkach wyjątkowych, uwzględnienia kandydatów, znacznie dłuższą służbą i stanowczo lepszą aplikacją górających nad innymi a pominiętych w akcie prezenty a względnie w ternie jedynie wskutek względów lokalnych. Tem uczyniono w odpowiednim miejscu i w właściwej mierze zadość myśli, wyrażonej w jednym z dalszych artykułów wniosku p. Tomaszewskiego a potwierdzonej w części przez komisję szkolną, że względy takie mogą stać się niekiedy powodem niesłusznego faworyzowania słabszych kandydatów i wymagają korektury ze strony władzy szkolnej krajowej.

Ostrożna stylizacja tego ustępu wskazuje jednak wyraźnie, że korzystanie z tego prawa przez Radę szkolną krajową, powinno być rzadkim wyjątkiem, uzasadnionym niezwykle okolicznościami.

Art. 7. Opuszczenie w alinei 1. końcowego zdania o niedopuszczalności dalszego ogłoszenia konkursu po dwukrotnem obwieszczeniu, nastąpiło na wniosek Rady szkolnej krajowej, ze względów praktycznych, w przypadkach bowiem, w których na konkurs dwukrotnie obwieszony, ani jeden odpowiedni kandydat się nie zgłosił, wypadaloby chyba obsadzenia posady zupełnie zaniechać.

Art. 8. Postanowienie zawarte dotychczas w Art. 8., że »do zakresu działania Rady szkolnej krajowej należy posuwanie nauczycieli na wyższe stopnie płacy w szkołach tej samej kategorii« — było umieszczone na niewłaściwym miejscu. Przedmiot ten należy do Tytułu II. ustawy i tam też do Art. 12., z którego treścią logicznie się wiąże, postanowienie to zostało przeniesione.

Pragnąc jednak z powodów wyżej wyrażonych zachować nienaruszony porządek cyfrowy artykułów ustawy, wprowadzono do niej, na wniosek Rady szkolnej krajowej, jako Art. 8. nowe postanowienie, zastrzegające wyłącznie dla mężczyzn posady kierowników więcejklasowych szkół męskich i mieszanych i zapewniające im pierwszeństwo przed kobietami do posad samoistnych w męskich i mieszanych szkołach jednoklasowych. Rada szkolna krajowa podnosi w swem piśmie, że zasady tej, wynikającej według jej zdania z §. 16. państwowej ustawy szkolnej z 14. maja 1869 Nr. 62. Dz. u. p. i z Art. 6. ustawy krajowej z 23. maja 1895 Nr. 57. Dz. u. kr., przestrzega się zawsze bezwzględnie w praktyce, a wydarzające się niejednokrotnie nadawanie posad przy szkołach jednoklasowych kobietom w braku kandydatów męskich, musiała Rada szkolna krajowa usprawiedliwiać przed c. k. Ministerstwem wyznań i oświaty koniecznością, przedstawiając, że w przeciwnym razie, przy dotkliwym braku ukwalifikowanych sił nauczycielskich w naszym kraju i tak wielka ilość posad stale nie obsadzonych, musiałaby się jeszcze o wiele zwiększyć. Dotychczasowy brak wyraźnego wypowiedzenia tej zasady w ustawie normującej obsadzenie posad nauczycielskich mógł być nicraz u interesowanych wzbudzić mylnie przypuszczenie, że Rada szkolna krajowa postępuje dowolnie albo nawet z niechęcią przeciw nauczycielkom w przypadkach, w których nominacja nastąpić musiała wbrew propozycji miejscowych czynników, w mianowicie, gdy życzo no sobie nadania posady nauczycielce, mającej nieraz więcej lat służby i zasługi od mężczyzny, któremu przy nominacji dano pierwszeństwo.

Art. 9. Wniosek p. Tomaszewskiego o zmianę tego artykułu wymierzony jest przeciw przenoszeniu stałych nauczycieli »ze względów służbowych«, którego wprowadzenie wyklucza bezwzględnie, ale dopuszcza jedynie w wyjątkowych przypadkach, zastrzegając przytem dla przeniesionego nauczyciela wyraźnie trzymiesięczną płacę jako odškodowanie.

Tak komisya szkolna jak i Rada szkolna krajowa są jednak zupełnie zgodne z tem, że przenoszenie stałego nauczyciela ze względów służbowych powinno być utrzymanem w ustawie i to nie jako środek wyjątkowy, dopuszczalny jedynie w nadzwyczajnych przypadkach, ale jako prawo, z którego naczelną władza szkolna krajowa według własnego uznania w miarę zachodzącej potrzeby korzystać może i powinna. Konieczność takiego postanowienia jest powszechnie uznana, czego dowodem, że znalazło ono umieszczenie w ustawach wszystkich krajów koronnych. Słusznem natomiast jest żądanie, aby nauczyciel ze względów służbowych przeniesiony, jeżeli przeniesienie nie nastąpiło na własną jego prośbę albo na posadę wyżej dotowaną, otrzymał odpowiednie wynagrodzenie a przede wszystkim zwrot kosztów z przeniesieniem połączonych i aby wysokość tego wynagrodzenia w samej ustawie była unormowaną. Co do sposobu oznaczenia kwoty, jakąby nauczyciel z tego powodu miał otrzymać, było do wyboru albo przyjąć stały ryczałt, albo też obliczać należytość na podstawie szczegółowego wykazu kosztów i wydatków, z przeniesieniem połączonych. Pierwszy sposób proponowany we wniosku p. Tomaszewskiego w tej formie, aby każdemu nauczycielowi przeniesionemu ze względów służbowych przyznane było stałe »odszkodowanie« w wysokości trzymiesięcznej płacy, zanadto sumarycznie załatwia rzecz, a nie uwzględniając zgoła ani indywidualnych stosunków nauczyciela ani odległości, ani innych okoliczności, towarzyszących przesiedleniu się, mogłyby nieraz i słusnie wywołać wrażenie nierównego traktowania nauczycieli.

Już komisya szkolna, godząc się na system ryczałtowy, zmodyfikowała te propozycje o tyle, że przyjęła trzy stopnie wynagrodzenia, przyznając nauczycielowi przeniesionemu ze względów służbowych oprócz zwrotu kosztów podróży, jedno — dwu — albo trzymiesięczną płacę, stosownie do tego, czy nauczyciel (względnie nauczycielka) jest stanu wolnego, żonatym albo wreszcie żonatym i mającym dzieci.

Rada szkolna krajowa idąc za wzorem nowej ustawy czeskiej z 24. marca 1903 Dz. rozp Nr. 24., oświadcza się za wymiarem należytości według innego systemu i proponuje, aby nauczycielowi, przeniesionemu stale ze względów służbowych przyznawano oprócz kosztów podróży, unormowanych drogą ogólnego rozporządzenia, strawne (dyety) za każdy dzień podróży dla nauczyciela i każdego z członków jego rodziny w wysokości stale oznaczonej, a stosunkom naszego kraju odpowiedniej, oraz kosztą przewozu mebli.

Wniosek ten Wydział krajowy przyjął do swego projektu, uważając go za odpowiedniejszy od proponowanego ryczałtu nie tylko dlatego, że wynagrodzenie ściśle indywidualizuje a przeto nie dopuszcza nierówności przy systemie ryczałtowym nieuniknionych, ale także dlatego, że odbiera temu wynagrodzeniu cechę odszkodowania, jakiej ono zdaniem Wydziału krajowego mieć nie może i nie powinno, a nadaje mu jedynie w tym przypadku właściwy charakter zwrotu kosztów i wydatków. Premisą odszkodowania jest szkoda, tej zaś w przeniesieniu ze względów służbowych ustawa zasadniczo uznać nie może, skoro sama go dozwala i zobowiązuje wszystkich nauczycieli, aby przyjmując posadę, postanowieniu temu się poddali.

W końcowym ustępie zastrzeżono nadto Radzie szkolnej krajowej decyzję o przyznaniu kosztów przesiedlenia w razie czasowego przeniesienia nauczycieli.

Normując stale kosztą przeniesienia nauczycieli w powyższy sposób odpowiadający słuszności i stosunkom krajowym, usunie się powód do licznych a jak komisya szkolna przyznaje, nieraz uzasadnionych narzekań na nierówne traktowanie nauczycieli przez Radę szkolną krajową, której uznaniu oznaczenie tych kosztów było dotychczas pozostawionem. Nadto w samej wysokości tych kosztów i wynikające z tego tytułu obciążeniu funduszu szkolnego krajowego upatrywać należy jedną z pożądaných przez p. wnioskodawcę rękojmi, że przenoszenia ze względów służbowych będą ograniczone do wypadków dla służby i dobra szkoły niezbędnie potrzebnych.

Nadmienić wreszcie należy, że Artykuł 9. nie zna już wyrażenia przeniesienie »z urzędu«, które było tylko synonimem przeniesienia »ze względów służbowych« a jednak, jak świadczy dyskusya sejmowa nad sprawą niniejszą, dawało powód do nieporozumień.

Art. 10. Zmiana, której wniosek p. Tomaszewskiego w tym artykule się domaga, t. j. aby prawo nominacyi nauczycieli tymczasowych przysługiwało odtąd Radzie

szkolnej krajowej, jest niedopuszczalną ze względu na postanowienie §-fu 49 państwowej ustawy szkolnej z 14. maja 1869 Nr. 62 Dz. u. p., zastrzegające nominację nauczycieli tymczasowych wyraźnie c. k. Radom szkolnym okręgowym.

Wobec tej zasadniczej przeszkody zbędnem byłoby przytaczanie ważnych merytorycznych argumentów podniesionych przeciw tej zmianie w sprawozdaniu komisji szkolnej. O ile jednak w granicach dozwolonych było możliwem, starano się w przedłożonym projekcie uczynić zadość wyrażonemu we wniosku p. Tomaszewskiego dążeniu, wprowadzając w myśl opinii Rady szkolnej krajowej, do tego artykułu nowe postanowienie ograniczające poniekąd wolność Rad szkolnych okręgowych w nadawaniu posad tymczasowych i przenoszeniu tych nauczycieli na inne posady w tym samym okręgu szkolnym. Przy obu tych działaniach obowiązane będą c. k. Rady szkolne okręgowe przestrzegać ogólnych norm wydanych przez Radę szkolną krajową drogą ogólnego rozporządzenia.

Również częste przenoszenia się nauczycieli tymczasowych do coraz to innych okręgów szkolnych, bez innego powodu jak chyba dla uchylenia się z pod nadzoru niesympatycznego im inspektora, — wędrowki nader szkodliwe dla interesów szkoły — utrudnia projektowane nowe brzmienie tego artykułu postanowieniem, że przeniesienie takie nastąpić może tylko za zezwoleniem lub z polecenia Rady szkolnej krajowej.

Uchyłono wreszcie zgodnie z uwagą komisji szkolnej ustęp drugi tego artykułu, traktujący o mianowaniu nauczycieli przedmiotów nadobowiązkowych i nauczycielek robót ręcznych, wyjątkowe bowiem postanowienia co do tych posad straciły rację, odkąd ustawa krajowa z 23. maja 1895 Dz. u. kr. Nr. 57 otworzyła możliwość etatowania tych posad przez orzeczenie Rady szkolnej krajowej.

W Tytule II. »o płacach i innych korzyściach służbowych nauczycieli« zaprojektowano zmiany w artykułach następujących:

Art. 12. W artykule tym pragnie wniosek p. Tomaszewskiego wprowadzić dwie ważne zmiany a mianowicie:

1) przy posuwaniu nauczycieli na wyższy stopień płacy w obrębie każdej klasy nie ma być braną na wzgląd okoliczność, że nauczyciel obarczony jest rodziną;

2) do najwyższej płacy w klasie II. i III. płac w szkołach pospolitych dopuszczeni być mają kierownicy szkół czteroklasowych i nauczyciele tychże szkół z egzaminem dla szkół wydziałowych — na równi z kierownikami szkół 5- i 6 klasowych i nauczycielami tychże szkół posiadającymi egzamin kwalifikacyjny dla szkół wydziałowych, którym to dwóm kategoriom nauczycieli dotychczas wyłącznie to prawo przysługiwało.

Co do 1, przedłożony projekt ustawy zgodnie z opinią Komisji szkolnej i Rady szkolnej krajowej zatrzymuje dotychczasowe postanowienie, według którego okoliczność, że nauczyciel obarczony jest rodziną, winna wraz z innymi w ustawie przewidzianymi, być braną na wzgląd przy posuwaniu do wyższego stopnia płacy w obrębie tej samej klasy. Argumenta przytoczone w sprawozdaniu komisji szkolnej wystarczają zdaniem Wydziału krajowego w zupełności do uzasadnienia tego postanowienia, które nie jest bynajmniej »premią za większą ilość dzieci«, jak się wyraził p. wnioskodawca w swej mowie uzasadniającej wniosek, ale ma na celu choć w części wyrównać różnice w uposażeniu nauczycieli, istniejące faktycznie pomimo równości płac a polegające na znacznie większych wydatkach nauczycieli obarczonych obowiązkami względem najbliższej rodziny. Moment ten zresztą nie jest wyłącznie decydującym, przeważać tylko może w danym przypadku szala na korzyść nauczyciela, za którego posunięciem na wyższy stopień płacy przemawiają już inne względy, jakoto »zachowanie się i aplikacja (wyrażenia użyte w projekcie zamiast dotychczasowych »nienaganna i skuteczna służba«), oraz pominięty dotychczas a na wniosek Rady szkolnej krajowej do projektu wprowadzony »czas służby«.

W alinei 1 art. 12-go zawarto także niewłaściwie dotychczas w Art. 8 umieszczone postanowienie, że posuwanie nauczycieli na wyższe stopnie płacy w obrębie tej samej klasy uskutecznią Rada szkolna krajowa.

Co do 2. W alinei 2. tego artykułu zgodnie z opinią Rady szkolnej kraj. uchylono po części w duchu wniosku p. Tomaszewskiego, choć nie usunięto całkowicie zapory, która dotychczas odgradza bezwarunkowo od posunięcia się do najwyższego stopnia płacy w klasie II. i III. wszystkich nauczycieli z wyjątkiem kierowników szkół 5- i 6-klasowych oraz nauczycieli tych szkół z egzaminem dla szkół wydziałowych.

Dopuszczając możliwość uwzględnienia w dalszym rzędzie przy tym awanzie także innych szczególnie zasłużonych nauczycieli, uczynionoby zadość wymaganiom słuszności, z którą trudno pogodzić bezwzględne odsądzenie od awansu niejednego dzielnego, długoletnimi zasługami w szkolnictwie odznaczającego się nauczyciela, który na skromniejszej posadzie kierownika 4-klasowej szkoły spełniał obowiązki swoje wzorowo i ze znakomitym skutkiem. Usuniętoby w ten sposób zarazem anomalie, także w sprawozdaniu komisji szkolnej częściowo przyznana, że cały szereg posad o wyższych stopniach płacy musi pozostać nieobsadzony wskutek tego, że do najwyższego stopnia płacy brak kandydatów odpowiadających wspomnianemu warunkowi dotychczasowej ustawy — i że w dalszym następstwie nie opróżniają się także posady w kategorii średniego stopnia płac, zajęte już aż do końca służby przez owych nauczycieli, których do najwyższego stopnia płacy posunąć nie wolno.

W przedłożonym projekcie umieszczeniem słowa »przeważnie« przed uprzywilejowanymi kategoriami nauczycieli, umożliwiono Radzie szkolnej krajowej sanację tych stosunków, a uczyniono to tem chętniej, że według zapewnienia Rady szkolnej krajowej wyrażona w sprawozdaniu komisji szkolnej obawa pozbawienia szkół 5- i 6-klasowych sił nauczycielskich z egzaminem dla szkół wydziałowych nie jest uzasadniona, skoro Rada szkolna krajowa ma możliwość zapobiedz temu, nie dopuszczając przy obsadzeniu posad do podobnej dezercyi.

Art. 13. W artykule 13, traktującym o przyznawaniu dochodów 5-letnich domaga się wniosek p. Tomaszewskiego

1. wypuszczenia »skuteczności« służby z pomiędzy warunków przyznania pięcioleci z utrzymaniem w mocy jedynie warunku »nienaganności«;

2. przyznawania nauczycielowi co pięć lat dodatków pięcioletnich, bez względu na to, czy służba jego w jednym z tych lat była naganną, — a tylko wstrzymywania za karę najdłużej przez lat trzy wypłaty dodatku za lata służby nagannej.

Oba te żądania po gruntownem rozpatrzeniu okazały się niemożliwymi do przyjęcia.

O ważności i nieodzowności warunku »skutecznej służby«, Wydział krajowy nie będzie się rozpisywać, musiałby bowiem tylko dosłownie powtórzyć wyczerpujące i przekonujące argumenta przytoczone w sprawozdaniu komisji szkolnej. Nie sądzi też Wydział krajowy, iżby p. wnioskodawca po bliższem określeniu znaczenia »nieskuteczności« służby, jakie do projektu wprowadzono, trwał dalej przy żądaniu uchylenia tego warunku. O ile z mowy jego podczas dyskusji sejmowej nad tą sprawą wnosić można, wychodził p. wnioskodawca z przypuszczenia, że nauczyciel może być ukaranym odjęciem dodatku 5-letniego za nieskuteczność pracy bez względu na to, czy ona pochodzi z jego winy lub była tylko wynikiem niepomysłnych okoliczności od woli jego niezależnych. Interpretacja taka przy dotychczasowym brzmieniu Art. 13. była zresztą możliwą, chociaż trudno uwierzyć, aby mogła być zdarzać się częściej, zbyt bowiem wielkiej dozy niechęci do nauczyciela albo bezmyślności ze strony organów bezpośrednio przełożonych potrzeba, aby ustawę w taki sposób tłómaczyć. I temu jednak pragnie na przyszłość zapobiedz umieszczone w projekcie zgodnie z propozycją komisji szkolnej postanowienie, że nieskuteczność służby wtedy jedynie wywiera wpływ na przyznanie dodatku 5-letniego, jeżeli orzeczeniem Rady szkolnej okręgowej, opierającym się na wizytacji szkoły co najmniej dwukrotnej w ciągu jednego roku zostało stwierdzonem, że nieskuteczność pracy nastąpiła z winy nauczyciela.

Co do drugiej części wniosku p. Tomaszewskiego o wpływie naganności służby na przyznanie dodatku 5-letniego nie podobna nie dostrzedz sprzeczności wewnętrznej w jego żądaniach. Skoro bowiem według pierwszego ustępu jego wniosku, dodatek pięcioletni ma być przyznawany za każde 5 lat nienagannej służby, to wynika z tego

przecież, że lata, uznane jako naganne, nie mogą być wliczone do pięcioletnia uprawniającego do tego dodatku, ale muszą być z tego pięcioletnia potrącane.

Chodzić tu może tylko o to, aby po pierwsze, dla ochrony nauczyciela od możliwej samowoli, naganność służby orzeczoną była prawidłowo po przeprowadzeniu śledztwa dyscyplinarnego, a więc przez powołaną do tego Radę szkolną krajową i aby w orzeczeniu lata służby z pięcioletnia potrącić się mające w każdym przypadku wyraźnie były oznaczone; po drugie, aby nagana nie pociągała za sobą skutków zbyt dotkliwych i nie zostających w odpowiedniej proporcji do winy, która ją wywołała.

Przedłożony projekt czyni zadość obu wymogom, zastrzegając wyraźnie oznaczenie lat służby nagannej w orzeczeniu Rady szkolnej krajowej wydanem po przeprowadzeniu śledztwa dyscyplinarnego, i znosząc zarazem dotychczasowe postanowienie Artykułu 25., że nagana odracza przyznanie dodatku 5-letniego o lat trzy. Zamiast tego wprowadzono do Art. 26. znacznie łagodniejsze postanowienie o wstrzymaniu na lat trzy posunięcia na wyższy stopień płacy.

Projekt wprowadza nadto do Art. 13. zgodnie z wnioskiem Komisji szkolnej popartym przez Radę szkolną krajową dwie ważne i korzystne dla nauczycielstwa zmiany, których wnioszek p. Tomaszewskiego nie obejmuje.

Mianowicie postanawia

1. że za lata służby tymczasowej spędzonej po uzyskaniu patentu nauczycielskiego może być przyznany jeden dodatek pięcioletni;
2. że maksymalna ilość dodatków pięcioletnich, które nauczycielom przyznane być mogą, wynosić ma odtąd nie pięć ale sześć.

Ostatnie to postanowienie przyjął Wydział krajowy w nadziei, że zachęci ono nauczycieli do wytrwania w zawodzie i skuteczniejszej pracy.

Na wniosek Rady szkolnej krajowej umieszczono między warunkami, od których przyznanie dodatku 5-letniego zależy, także warunek »nieprzerwanej służby« — a to dla uchylenia wątpliwości, jakie nasuwały się w praktyce.

Nadmienia się wreszcie, że również na wniosek Rady szkolnej krajowej unormowano w ostatnim ustępie projektowanego Art. 13. postępowanie przy przyznawaniu dodatków 5-letnich nauczycielom przechodzącym do służby w szkołach galicyjskich z innych krajów koronnych austriackich. Nauczycielom takim lata służby stałej spędzone na posadach poprzednio zajmowanych będą wliczane przy wymiarze dodatków pięcioletnich, o ile w kraju koronnym, gdzie przedtem służyli, przestrzegana bywa pod tym względem zasada wzajemności.

Art. 14. W tym artykule wprowadzono z inicjatywy Rady szkolnej krajowej zrównanie co do wysokości dodatku za kierownictwo dyrektora odrębnej 5- lub 6-klasowej szkoły wydziałowej z dyrektorem trzyklasowej szkoły wydziałowej połączonej ze szkołą pospolitą; obaj pobierać mają odtąd z tego tytułu po 400 K rocznie. Zmiana ta wydaje się słuszną ze względu na wyższą kategorię takiej szkoły i większy trud połączony z jej kierownictwem. Nadto wypuszczono pozostałą w tym artykule z dawnej ustawy wzmiankę o nieistniejącej już V. klasie płac.

Art. 16. Zmiany w tym artykule zaproponowane również przez Radę szkolną krajową polegają na dokładniejszej stylizacji i na rozróżnieniu stałych dyrektorów i kierowników szkoły od tymczasowych, co do których zastrzeżono Radzie szkolnej krajowej w każdym poszczególnym przypadku decyzję, czyli im się należy wolne pomieszkowanie a względnie wynagrodzenie za pomieszkanie, lub nie.

Prawo wszystkich innych nauczycieli stałych a w miastach i miasteczkach także nauczycieli tymczasowych do poboru 10% dodatku do płacy na mieszkanie, rozszerzono na wniosek Rady szkolnej krajowej, ze względów słuszności, także na nauczycieli tymczasowych pełniących służbę w gminach wiejskich zaliczonych do III. klasy płac.

W alinei 4. tego artykułu, gdzie jest mowa o wyznaczeniu nauczycielowi do użytku jednego morga ziemi ornej, umieszczono po słowie jeden morg w nawiasie ekwiwalent tegoż w arach.

Art. 18. Wskutek uwagi zrobionej w sprawozdaniu Komisji szkolnej wtrącono w właściwem miejscu słowa: »o ile posada nie jest systemizowana«.

Art. 21. Wyraz »emerytura« wypuszczono, o nich bowiem traktuje Tytuł IV.

W Tytule IV. »o przenoszeniu w stan spoczynku i zaopatrywaniu wdów i sierót po nauczycielach«, zaprojektowano liczne zmiany we wszystkich niemal artykułach (tylko cztery artykuły 35, 37, 50 i 51 pozostały nietknięte), cały zaś dział traktujący o emeryturach, odprawach, pensjach wdowich i zaopatrzeniach sierót uległ gruntownej rewizji i znacznemu dla nauczycielstwa korzystnemu przeobrażeniu. Stosownie do uwag Komisji szkolnej starano się przytem usunąć stanowczo wszelkie wątpliwości, jakie dotychczasowa redakcyja nasuwać mogła co do tego, o ile niektóre postanowienia odnoszą się także do nauczycielek i pozostałych po nich sierót. O ile to było możliwem, starano się także zapobiedz obchodzeniu postanowień ustawy o przechodzeniu w stan spoczynku przez wprowadzenie do ustawy rygoru utraty emerytury w wypadkach wyłączenia przeniesienia w stan spoczynku przez świadome podanie okoliczności z prawdą niezgodnych, jak również w razie uzyskania innej płatnej posady połączonej z prawem do emerytury. Z drugiej strony zaprojektowano zabezpieczenie nauczycielom zupełnie niezdolnym do wszelkiego zarobkowania, minimum emerytury w kwocie 500 K rocznie, wdowom zaś minimalnej pensji w kwocie 400 K.

Ograniczając się na tych kilku ogólnych streszczających uwagach, przystępuje Wydział krajowy do szczegółowego uzasadnienia zmian w artykułach tego działu ustawy zaprojektowanych.

Art. 34. W tym artykule dodano na wniosek Rady szkolnej krajowej, alinę 2-gą z postanowieniem, że przeniesienie w stan spoczynku może być zarządzone albo z urzędu albo na prośbę nauczyciela.

Art. 36. Postanowienia zawarte w tym artykule pozostawiono bez zmiany, dodano jednak w porozumieniu z Radą szkolną krajową ustęp drugi, zawierający nowy przepis, który na podstawie wieloletniego doświadczenia okazał się niezbędnym.

Ze wszystkich krajów koronnych Galicya wykazuje najznaczniejszy procent kobiet w zawodzie nauczycielskim.

Przyczyną tego zjawiska jest niedostateczna ilość nauczycieli męczyzn, która zmusza władzę szkolną do nadawania kobietom wielu posad należnych podług ustawy męczyznom a nadto brak dostatecznej liczby seminaryów nauczycielskich, wywołujący konieczność używania do pracy nauczycielskiej wielu sił bez przepisanej kwalifikacyi. Siły te łatwiej dziś znaleźć między kobietami już dlatego, że istniejące szkoły wydziałowe żeńskie z wyższą od męskich organizacyą (5- i 6-klasowe) wydają absolwentki z szerszem wykształceniem, przydatniejsze do pełnienia obowiązków nauczycielskich, a także z powodu, że stosunki zarobkowe, mało pola do zarobku otwierające kobietom, zwracają je w znaczniejszej ilości do zawodu nauczycielskiego. Przyczynia się do tego także w niemałej mierze dezercya nauczycieli do innych zawodów, wywołana korzystniejszymi warunkami materialnego bytu. Braki i ubytki z powyższych przyczyn wynikłe wypadają z konieczności zapełniać napływem, rzeczby prawie można zalewem sił żeńskich. Jedną ze stron ujemnych tego stanu rzeczy są zbyt częste wypadki opuszczania przez nauczycielki służby na czas dłuższy z powodu słabości.

Z pomiędzy wszystkich urlopów, których Rada szkolna krajowa udziela personalowi nauczycielskiemu, przypada blisko 90% na nauczycielki, a przeważna część absencyj, często przez wiele tygodni trwających wydarza się u nauczycielek zameżnych.

Tej niedogodności nowsze ustawodawstwo znacznej części krajów koronnych austriackich jak Czech, Karyntyi, Austrii górnej, Salzburga, Szląska, Styryi, Tyrolu

i Vorarlbergu usiłuje zapobiedz w sposób radykalny, uznając zamęście każdej nauczycielki za dobrowolną rezygnację z posady, przyczem tylko ustawa szląska zastrzega w tym przypadku odprawę przyznaną przez Radę szkolną krajową w porozumieniu z Wydziałem krajowym, zaś ustawa styryjska daje Radzie szkolnej krajowej możliwość wyjątkowego zezwolenia nauczycielce na związek małżeński z nauczycielem.

U nas naśladowanie powyższego wzoru jest dla dotkliwego braku męskich sił nauczycielskich niemożliwym, przyznawanie zaś nauczycielkom zamąż wychodzącym odprawy, której nie możnaby ustanowić w kwocie niższej od 1—2-roczonej płacy, byłoby wśród naszych stosunków zwłaszcza na prowincyi, również tylko ułatwieniem porzucania zawodu nauczycielskiego.

W tych warunkach najodpowiedniejszym jeszcze wydawało się Wydziałowi krajowemu pozostawić w mocy dotychczasowe postanowienie, według którego wyjście zamąż nie pozbawia nauczycielek posady, jeżeli nastąpiło za przyzwoleniem Rady szkolnej okręgowej. Zarazem jednak dla salwowania funduszu szkolnego krajowego od zbyt wielkich wydatków spowodowanych zastępstwami podczas dłuższych absencji nauczycielek zamężnych, koniecznem wydało się Wydziałowi krajowemu postanowienie, że koszta takich zastępstw pokrywane będą z płacy owych nauczycielek.

Art. 38. Do tego artykułu wprowadzono tylko drobne zmiany dla większej jasności tekstu.

Art. 39. W artykule 39. oznaczono dokładniej dzień, od którego zaczyna się czas służby policzalnej do emerytury. Dniem tym jest data pierwszej choćby tymczasowej nominacji po uzyskaniu świadectwa ze złożonego w seminarjum nauczycielskiem egzaminu dojrzałości; u nauczycieli zaś, którzy na podstawie dyspensy ministerjalnej uzyskali uwolnienie od tego egzaminu, data patentu kwalifikacyjnego.

Zastąpienie wyrazu »przepisana kwalifikacja« wyrazem »świadectwo dojrzałości« nastąpiło ze względu na postanowienie §. 56. państwowej ustawy szkolnej — dla uniknięcia wszelkiej wątpliwości.

W alinei 4. artykułu wzmocniono wyrażenie »bez winy« dodatkiem »i powodu«.

Ostatni ustęp dodano dla uchylecia wszelkich wątpliwości, jakieby się w praktyce nasunąć mogły.

Art. 40. Wniosek p. Tomaszewskiego proponuje w tym artykule następujące zmiany :

1) wysokość odprawy, jaką nauczyciel opuszczający służbę przed wysłużeniem lat 10 ma otrzymać, nie ma być jak dotychczas pozostawioną uznaniu Rady szkolnej krajowej z oznaczeniem maximum półtorarocznej płacy, ale winna być stale oznaczoną w samej ustawie i wynosić po wysłużeniu mniej niż 5 lat jednoroczną, po wysłużeniu 5 lat lub więcej półtoraroczną płacę;

2) Po wysłużeniu lat 10 ma emeryt otrzymać $\frac{10}{35}$, a za każdy rok dalszy jeszcze $\frac{1}{35}$ kwoty płacy policzalnej do emerytury — a nie jak dotychczas $\frac{10}{40}$ i $\frac{1}{40}$ tej płacy;

3) Nauczyciel stały, który w czasie służby stracił wzrok lub słuch albo z powodu wykonywania obowiązków stał się zupełnie niezdolnym do pełnienia służby, otrzymać ma $\frac{9}{35}$ pobieranej płacy jako emeryturę, chociaż 10 lat jeszcze nie wysłużył. Dotychczasowa ustawa przyznawała w tym przypadku $\frac{10}{40}$ płacy, i nie uwzględniała utraty słuchu a natomiast wymieniała »utratę zmysłów«;

4) Emerytura nauczyciela nie może wynosić mniej niż 600 K — postanowienie, którego w ustawie dotychczasowej nie było.

Wniosek ad 1) załączony projekt zgodnie z opinią komisji szkolnej i Rady szkolnej krajowej w zupełności uwzględnia.

Co do wniosku ad 2) musi Wydział krajowy zaznaczyć, że przyjęcie go równałoby się uznaniu, że służba nauczycielska trwa w regule lat 35 a nie 40, jak to wynika z obowiązującego i wnioskiem p. Tomaszewskiego nie dotkniętego Art. 35 i pośrednio

z ustępu ostatniego Art. 52 ustawy. Przyjęcie tego wniosku byłoby wprost zachętą dla nauczycieli do opuszczenia zawodu nauczycielskiego po wysłużeniu lat 35, a nadto pociągnęłoby za sobą w następstwie tę nigdzie nie praktykowaną anomalie, że (począwszy od 36 roku służby) płaca emerytalna byłaby wyższą od płacy w czynnej służbie pobieranej. Z tych powodów nie mógł Wydział krajowy uwzględnić w swym projekcie tego wniosku i zatrzymał w tym względzie postanowienia dotychczas obowiązującej ustawy.

Również za proponowanem ad 4) minimum emerytury w wysokości 600 K rocznie dla wszystkich nauczycieli bez wyjątku, nie mógł Wydział krajowy się oświadczyć z powodu, że jak trafnie komisya szkolna w swem sprawozdaniu nadmienia, byłoby to zbyt wielką premią za opuszczenie zawodu nauczycielskiego.

Natomiast uznaje Wydział krajowy w całej pełni słuszność przyznania nauczycielom w ustępie 3) wniosku wymienionym a nadto takim, którzy popadli w chorobę umysłową, wyjątkowych warunków emerytalnych. Przyjmując do swego projektu żądania w tej mierze we wniosku p. Tomaszewskiego zawarte, a nawet podnosząc emeryturę przed wysłużeniem lat 10 z $\frac{9}{35}$ na $\frac{10}{35}$ z przyznaniem za każdy dalszy po 10 latach rok służby jeszcze $\frac{1}{35}$ płacy, proponuje oraz Wydział krajowy ustanowienie dla tych dotkniętych nieszczęściem i pozbawionych możności zarobkowania emerytów minimum emerytury w rocznej kwocie 500 K.

Art. 41. W artykule tym obok zmian stylistycznych określających dokładniej różnicę między przeniesieniem w stały a czasowy stan spoczynku, wyrażono szczegółowo przypadki, w których nauczyciel w stan spoczynku przeniesiony, traci prawo do emerytury. Między powodami utraty emerytury znajduje się (lit. b.) także wyłudzenie przeniesienia w stan spoczynku przez świadome podanie okoliczności z prawdą niezgodnych, czem usiłowano za pobieżną wydarzającemu się obchodzeniu przepisów ustawy, a także zmierzające ku temu samemu celowi postanowienie, orzekające utratę emerytury w przypadku, jeżeli emeryt otrzymał posadę płatną, która daje mu prawo do zaopatrzenia emerytalnego.

Art. 42. Tu unormowano tylko dokładniej i zgodnie z wnioskiem p. Tomaszewskiego obowiązek zwrotu odprawy w razie powrotu nauczyciela do czynnej służby.

Art. 43. W tym artykule wymieniono przypadki, w których zgodnie z dotychczasowymi przepisami (Art. 45.) i według analogii z przepisami pensyjnymi urzędników państwowych wdowa po nauczycielu traci prawo do zaopatrzenia.

Art. 44. Wniosek p. Tomaszewskiego żąda dla wdów po nauczycielach, którzy nie wysłużyli jeszcze lat dziesięciu, odprawy w wysokości $\frac{1}{3}$ części płacy zmarłego nauczyciela, pragnąc tem zastąpić dotychczasowe postanowienie, według którego wyznaczenie wysokości odprawy pozostawionem było Radzie szkolnej krajowej, a wysokość odprawy nie mogła przekraczać $\frac{1}{4}$ części półtorarocznej płacy zmarłego.

Gdy $\frac{1}{3}$ część jednorocznej płacy równa się dokładnie $\frac{1}{4}$ części półtorarocznej płacy, proponowana zmiana ma na celu przyznanie wdowom odprawy w maksymalnej wysokości, na jaką dotychczasowa ustawa pozwala. Na tę zmianę zdaniem Wydziału krajowego zgodzić się można.

Odprawę dla dzieci zmarłego oznacza projekt w wysokości połowy odprawy matki — również zgodnie z wnioskiem p. Tomaszewskiego.

W ostatnim ustępie normuje projekt zgodnie z opinią Rady szkolnej krajowej sprawę odprawy dla sierot po nauczycielu, których matka już nie żyje i po nauczycielec, których ojciec nie żyje i nie zostawił im żadnego zaopatrzenia — przyznając im odprawę taką samą, jak dla wdowy. Kwestya ta w dotychczasowej ustawie nie była wyraźnie unormowaną, a także wnioskiem p. Tomaszewskiego objętą nie jest.

Art. 45. Uwzględniono wniosek p. Tomaszewskiego co do oznaczenia *minimum* pensji wdowiej na 400 K, za czem zarówno komisya szkolna jak i Rada szkolna krajowa zgodnie się oświadczyły.

Oprócz częściowej zmiany stylizacyi wprowadzono do tego Art. także postanowienie o utracie pensji wdowiej w razie skazania wyrokiem sądowym za zbrodnie lub za przekroczenia tam wymienione, wreszcie określono dokładnie prawa wdowy pobierającej pensyę wdowią, na wypadek powtórnego małżeństwa i ponownego owdowienia, a to po myśli wniosku p. Tomaszewskiego.

Art. 46. W tym artykule zaprojektowano, zgodnie z wiosem p. Tomaszewskiego dodatek na wychowanie w wysokości $\frac{1}{5}$ części pensji wdowiej dla każdego dziecka, z ograniczeniem jednak, że wszystkie te dodatki razem nie mogą przewyższać pensji wdowiej, a w razie gdyby łącznie z tą pensyą przewyższały emeryturę zmarłego nauczyciela, nastąpić ma stosunkowe obniżenie każdego dodatku. Na propozycyę we wniosku p. Tomaszewskiego zawartą, aby pensya wdowia wraz z dodatkami na wychowanie dzieci mogła ewentualnie dojść aż do 80% ostatniej płacy nauczyciela (obecnie granicą maksymalną jest 50% tej płacy) — nie mógł Wydział krajowy z powodów finansowych się zgodzić, a natomiast wprowadził w projekcie zasady przyjęte w statucie emerytalnym dla urzędników krajowych (§. 22. i 28. tego statutu).

W ostatnim ustępie wprowadzono korzystną dla nauczycielstwa możność przedłużenia poboru dodatków na wychowanie, za zgodą Wydziału krajowego, aż do 24 roku życia.

Art. 47. W tym artykule oznaczono wysokość pensji sierocińskiej, której warunki określono zasadniczo w pierwszym ustępie paragrafu poprzedniego, na 120 K rocznie dla każdej sieroty zgodnie z wnioskiem p. Tomaszewskiego, zniżając jednak proponowane przez niego maximum z 500 K na 400 K to jest do minimalnej kwoty pensji wdowiej. I w tym względzie zastosowano analogicznie zasadę przyjętą w statucie emerytalnym dla urzędników krajowych.

Zrównano zarazem wyraźnie prawa sierót po nauczycielce, jeśli po ojcu nie otrzymały zaopatrzenia, z prawami sierót po nauczycielu.

Art. 48. W artykule tym oznaczono dokładnie termin poboru wszystkich pensji i zaopatrzeń emerytalnych tak nauczycieli jak ich wdów i sierót, przenosząc w to miejsce postanowienie o wypłacie emerytur nauczycielskich, zawarte poprzednio mniej właściwie i niedokładnie w Art. 21. ustawy.

Natomiast postanowienia o prawie przysługującym wdowom i sierotom po nauczycielu zmarłym w czynnej służbie zatrzymania jeszcze przez kwartał jego pomieszkania, tudzież o ich prawie do pożytków z gruntu szkolnego — przeniesiono do Art. 49., gdzie zebrane są w ten sposób wszystkie prawa i korzyści przyznane wdowom i sierotom dla ulżenia ich doli w pierwszych czasach po zgonie nauczyciela.

Art. 49. Idąc za propozycyą Rady szkolnej krajowej przyznano w przedłożonym projekcie wdowie a względnie sierotom po nauczycielu, nie tylko zmarłego w czynnej służbie, jak tego żąda wniosek p. Tomaszewskiego, ale także zmarłego w stanie spoczynku, jedną czwartą część ostatniej rocznej płacy, a zarazem zgodnie z wnioskiem umieszczono w projekcie postanowienie, że ten »kwartał pozgonny« w braku wdowy i sierót wypłaconym być może także innym osobom, jeżeli wykażą, że zmarłego w czasie ostatniej jego choroby pielegnowały i koszta pogrzebu z własnych funduszków pokryły.

Art. 52. W tym artykule wypuszczono pod lit. d) wyrazy »starszego nauczyciela«, która to ranga od 1. stycznia 1903 t. j. od wejścia w życie ustawy z 21. października 1902 Nr. 94 Dz. u. kr. — już nie istnieje.

Art. 53. Zmieniono stylizację i dodano w interesie funduszu szkolnego krajowego postanowienie, że zwrot wkładów do funduszu szkolnego emerytalnego uiszczonych należy się nauczycielowi lub jego spadkobiercom tylko wtedy, jeżeli fundusz ten nie był obciążony z powodu tego nauczyciela wydatkami na emeryturę, odprawę, zaopatrzenie wdów lub sierót albo wreszcie na kwartał pozgonny.

W końcowym Art. II. projektu umieszczono klauzulę, że nowe postanowienia zawarte w artykułach Tytułu IV. ustawy nie mają zastosowania do nauczycieli, nauczycielek, wdów i sierót po nauczycielach, którym przyznano już zaopatrzenie według postanowień ustaw poprzednio obowiązujących.

Kończąc na tem omówienie i uzasadnienie zmian proponowanych w załączonym projekcie nowelli do ustawy o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego, do której to pracy cennego materiału dostarczyło sprawozdanie komisji szkolnej a także opinia Rady szkolnej krajowej, Wydział krajowy czuje się uprawnionym do wyrażenia swego przeświadczenia, że projektowana reforma w razie uchwalenia przez Wys. Sejm, nie pozostanie bez dodatniego wpływu na dalszy rozwój naszego szkolnictwa ludowego. Przy projektowaniu każdej zmiany miał Wydział krajowy głównie i przede wszystkim na oku interes samejże szkoły; względ na fundusze kraju musiano również brać w rachubę, nigdy wszelako nie był on decydującym tam, gdzie chodziło o rzeczywiste dobro szkolnictwa. Interesa stanu nauczycielskiego, o ile tylko dały się pogodzić z temi dwoma względami, były traktowane z wielką życzliwością, czego dowodem cały szereg zmian proponowanych w ustawie na korzyść stanu nauczycielskiego. Otrzyma on, jeżeli projekt stanie się ustawą, nie tylko o wiele lepsze niż dotychczas zabezpieczenie swych praw, co według słów użytych przez posła Tomaszewskiego w dyskusji sejmowej było głównym celem jego wniosku, ale zyska także liczne i cenne korzyści, zwłaszcza w dziale ustawy o pensjach emerytalnych i zaopatrzeniu wdów i sierót. Wystarczy przytoczyć na dowód:

- stałe unormowanie kosztów przeniesienia ze względów służbowych;
- usunięcie niewzruszonej zapory w posuwaniu się kierowników i nauczycieli szkół niższych od 5-klasowych, na najwyższe stopnie płacy w klasach II. i III.;
- możność uzyskania dodatku pięcioletniego za lata tymczasowej służby nauczycielskiej;

- dokładniejsze zdefiniowanie naganności i bezskuteczności służby i ściśle określenie warunków nieprzyznania dodatków 5-letnich w razie tej naganności i bezskuteczności;

- znaczne złagodzenie skutków nagany;
- możność uzyskania sześciu dodatków pięcioletnich zamiast dotychczasowych pięciu;

- przyznanie kierownikom samoistnych szkół wydziałowych o 5 lub więcej klasach wyższego dodatku za kierownictwo;

- przyznanie tymczasowym nauczycielom w gminach wiejskich zaliczonych do III. klasy płac 10% dodatku do płacy na pomieszkanie, na równi z nauczycielami w miastach i miasteczkach;

- stałe unormowanie wysokości odprawy dla nauczycieli, którzy nie wysłużyli jeszcze lat 10;

- przyznanie nauczycielom, którzy w czasie lub z powodu służby popadli w nieuleczalną chorobę wyjątkowych warunków przy przeniesieniu w stan spoczynku, i wyznaczenie dla nich minimum emerytury w kwocie 500 K. rocznie;

- przyznanie sierotom po tych nauczycielach odprawy takiej samej jak wdowom;
- oznaczenie minimum pensji wdowiej na 400 K rocznie;

- wyznaczenie dla każdej sieroty pensji w kwocie 120 K;
- przyznanie kwartału pozgonnego także wdowom i sierotom po nauczycielach zmarłych w stanie spoczynku.

Dokładne obliczenie kwoty, o jaką w razie uchwalenia proponowanych zmian w ustawie o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego zwiększą się wydatki funduszu szkolnego krajowego, jest trudne, a w niektórych pozycjach nawet w przybliżeniu

niemożliwe. Niepodobna n. p. nawet w przybliżeniu obliczyć zwiększenia wydatków, jakie wynikną z powodu proponowanego dopuszczenia możliwości przyznania jednego dodatku 5-letniego za lata tymczasowej służby nauczycielskiej, albo z powiększenia liczby dodatków 5-letnich z pięciu na sześć ani efektu finansowego wyjątkowych warunków emerytalnych, jakie przyznane być mają nauczycielom dotkniętym kalectwem i pozbawionym sposobu zarobkowania i wszelkich środków utrzymania, przyznania kwartału pozgonnego także wdowom i sierotom po nauczycielach zmarłych w stanie spoczynku. To jednakże *plus* wydatków, które z porównania wydatków asygnowanych rzeczywiście w ciągu jednego roku na podstawie dotychczasowych przepisów z wydatkami spowodowanymi nowym projektem prawdopodobnie wyniknie, obraca się w poszczególnych pozycjach w kwotach dość skromnych, jak świadczy załączony ./' wykaz (alegat C), zestawiony w Radzie szkolnej krajowej.

Rzeczywisty efekt finansowy wszystkich zmian projektowanych będzie bezwątpienia o wiele wyższym, niż go w tym wykazie podano. Skoro jednak komisya szkolna za zmianami zwiększającemi wydatek z funduszu szkolnego krajowego w zasadzie się oświadczyła, a Wys. Sejm uchwałą swoją sprawozdanie to aprobował, uważał Wydział krajowy tę stronę kwestyi poniekąd jako przesądzoną i nie podnosi przeciw tym zmianom żadnych zarzutów.

Wydział krajowy wnosi więc:

Wysoki Sejm raczy

- 1) niniejsze sprawozdanie przyjąć do wiadomości;
- 2) uchwalić załączony ./' projekt ustawy.

**Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galiicyi i Lodomeryi
z W. Ks. Krakowskiem.**

Marszałek krajowy
S. Badeni, w. r.

Sprawozdawca:
Dr. Józef Wereszczyński.
Członek Wydziału kraj.

Wniosek posła dra Franciszka Tomaszewskiego i towarzyszy.

Zważywszy, że obowiązująca obecnie ustawa o stosunkach prawnych nauczycieli szkół ludowych z dnia 1-go stycznia 1889 r. Dz. u. kr. Nr. 16, wymaga wielu zmian w interesie szkół i nauczycielstwa;

zważywszy, że projekt ustawy o regulacji płac, przedłożony na obecnej sesji, przepisów wymienionej powyżej ustawy nie zmienia, wnoszą podpisani:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Załączony projekt noweli do ustawy z dnia 1. stycznia 1889 r. Dz. u. kr. Nr. 16 przekazuje się Wydziałowi krajowemu, aby w porozumieniu z c. k. Radą szkolną krajową złożył o nim sprawozdanie na najbliższej sesji z odpowiednimi wnioskami.

We Lwowie dnia 9. lipca 1902 r.

Wnioskodawca :

Dr. Fr. Tomaszewski w. r.

Bojko, Jabłoński, Bednarski, Korol, Mazikiewicz, Krementowski, Łazarski, Małachowski, Romanowicz, Rutowski, Rotter, Vayhinger, Huza, E. Michałowski, Jahl, Maryewski, Stapiński, Rayski, Michalski, Maiss, Schätzel, Dzieślewski, Tarnawski.

PROJEKT.

NOWELA.

do ustawy z dnia 1. stycznia 1889 Dz. u. kr. Nr. 16. o stosunkach prawnych nauczycieli szkół ludowych.

Art. 9. 10. 12. 13. 24. 25. 27. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 49. przestają obowiązywać i mają opiewać:

Art. 9.

Każde mianowanie nauczyciela jakiegokolwiek kategorii dokonane w powyższy sposób jest stałem.

Nauczyciel stały może być przeniesiony na inną posadę albo na własne żądanie albo za karę na mocy wyroku wydanego przez Radę szkolną krajową na podstawie śledztwa dyscyplinarnego udowadniającego, że dalsza działalność jego w tej miejscowości jest niemożliwą.

Nauczyciela przeniesionego za karę nie można umieszczać na posadzie, której nadanie zależy od prezenty, tylko za zgodą tego, komu prawo prezentowania służy:

Gdyby w wyjątkowych wypadkach okazała się potrzeba przeniesienia nauczyciela stałego ze względów służbowych na posadę w innej miejscowości, ma mu być wypłacona trzymiesięczna płaca jako odszkodowanie. Na inną posadę w tej samej miejscowości może być nauczyciel przeniesiony ze względów służbowych każdej chwili bez żadnego odszkodowania.

Rekurs przeciw przeniesieniu do innej miejscowości może być wystosowany do Ministerstwa, nie wstrzymuje jednakże przeniesienia.

Art. 10.

Posady nauczycieli tymczasowych nadaje Rada szkolna krajowa kandydatom (kandydatkom), którzy (które) złożyli egzamin dojrzałości w seminarjum nauczycielskiem lub w razie potrzeby także innym osobom i przydziela tymczasowe siły nauczycielskie, uwzględniając o ile możliwości życzenia petentów, okręgom szkolnym.

Kandydaci (kandydatki) z egzaminem dojrzałości mogą wnosić podania o posady tymczasowe zaraz po egzaminie dojrzałości za pośrednictwem Dyrekcji Seminarjum lub w każdym innym czasie za pośrednictwem Rady szkolnej okręgowej swego miejsca zamieszkania do Rady szkolnej krajowej.

Kandydaci (Kandydatki) bez egzaminu dojrzałości wnoszą podania za pośrednictwem Rady szkolnej okręgowej swego miejsca zamieszkania.

Rady szkolne okręgowe donoszą Radzie szkolnej krajowej w lipcu każdego roku lub w razie potrzeby w innym czasie, jakie posady tymczasowe są w jej okręgu potrzebne.

W nagłej potrzebie może także Rada szkolna okręgowa nadać we własnym zakresie posadę tymczasowego nauczyciela, o czem doniesie Radzie szkolnej krajowej. Wyznaczenie tymczasowych kierowników (kierowniczek) należy do Rady szkolnej okręgowej.

Nauczycieli przedmiotów nadobowiązkowych i nauczycielki robót ręcznych mianuje także Rada szkolna okręgowa stale i prowizorycznie, a to bądź wprost, bądź na podstawie przedstawienia zastrzeżonego tym, którzy posady te z funduszów swych utrzymują.

Od chwili wejścia w życie niniejszej ustawy przestają obowiązywać te paragrafy, rozporządzenia c. k. Rady szkolnej krajowej z 18. lutego 1899, l. 1906 w sprawie stosunków służbowych nauczycieli (nauczycielek) tymczasowych i pomocniczych, które są sprzeczne z niniejszą ustawą.

Art. 12.

Przy posuwaniu do wyższego stopnia płacy w obrębie każdej klasy należy uwzględnić czas służby i aplikację nauczyciela. Do najwyższej płacy w klasie II. i III. płac w szkołach pospolitych należy posuwać przedewszystkiem kierowników szkół cztero lub więcej klasowych i nauczycieli tych szkół, którzy posiadają egzamin kwalifikacyjny dla szkół wydziałowych.

Art. 13.

Oprócz płacy przyznaje Rada szkolna krajowa każdemu nauczycielowi z funduszu szkolnego dodatek pięcioletni za każde pięć lat nienagannej służby od pierwszego dnia stałej nominacji przy

publicznych szkołach ludowych. Każdy dodatek pięcioletni wynosi 100 koron i może być przyznany najwyżej 5 razy.

Dodatek pięcioletni może być wstrzymany za karę, jednakże najwyżej na trzy lata. Następne dodatki pięcioletnie należy jednakże nauczycielowi przyznać po upływie każdego pięciolecia, chociażby poprzedni dodatek nie był przyznany w zwyczajnym terminie.

Art. 24.

Kary dyscyplinarne są następujące :

- a) Nagana Rady szkolnej krajowej.
- b) Odjęcie kierownictwa szkoły.
- c) Przeniesienie na własny koszt na inną posadę.
- d) Odroczenie przyznania dodatku pięcioletniego.
- e) Przeniesienie na inną posadę na własny koszt połączone z odroczeniem dodatku pięcioletniego.
- f) Wydalenie z zawodu nauczycielskiego.

Art. 25.

Nagany należy udzielać na piśmie z zagrożeniem użycia środków surowych w razie ponownego przewinienia.

Art. 27.

W każdej sprawie dyscyplinarnej Rada szkolna okręgowa zbada istotę czynu bądź z własnej inicyatywy, bądź na żądanie Rady szkolnej miejscowej, bądź też z polecenia Rady szkolnej krajowej przez komisję dyscyplinarną złożoną z trzech członków. Komisja ta ma się składać : z inspektora okręgowego, z delegata nauczycielstwa do Rady szkolnej okręgowej i z dyrektora szkoły średniej lub seminarium, a jeżeli w miejscu urzędowania Rady szkolnej okręgowej nie ma ani seminarium nauczycielskiego, ani szkoły średniej, z delegata Rady powiatowej lub gminnej. Obwinionemu służy prawo żądania przesłuchania świadków odwodowych jakoteż innych dowodów na swe usprawiedliwienie.

Protokół śledztwa z dołączeniem ewentualnego piśmiennego usprawiedliwienia się nauczyciela, należy przedłożyć Radzie szkolnej okręgowej, która albo uwiadomi nauczyciela, że nie jest winny zarzuconego mu przestępstwa, albo przedłoży protokół śledztwa z wnioskiem wymierzenia kary Radzie szkolnej krajowej.

Art. 40.

Stały nauczyciel, który nie wysłużył jeszcze lat dziesięciu, nie ma prawa do emerytury. Przy uwolnieniu od służby otrzyma jednakże, jeżeli nie zrzekł się dobrowolnie posady, albo nie został wydalony ze służby, odprawę, równającą się po wysłużeniu mniej niż 5-ciu lat rocznej, po wysłużeniu więcej niż 5-ciu lat półtorarocznej płacy wliczalnej do emerytury.

Po wysłużeniu lat dziesięciu otrzymuje emeryt $\frac{10}{35}$ części, a za każdy rok dalszy jeszcze $\frac{1}{35}$ kwoty policzalnej do emerytury; ułamki roku przekraczające 6-miesiące liczą się za cały rok.

Po wysłużeniu 35 lat otrzymuje nauczyciel pełną emeryturę, a po wysłużeniu 30-tu lat dostaje również pełną emeryturę, jeżeli osiągnął 60-ty rok życia.

Nauczyciel stały, który w czasie służby stracił wzrok lub słuch, albo z powodu wykonywania obowiązków stał się zupełnie nieudolnym do pełnienia służby, otrzyma $\frac{9}{35}$ pobranej płacy jako emeryturę, chociaż 10 lat nie wysłużył.

Emerytura nauczyciela nie może wynosić mniej niż 600 K.

Art. 42.

Nauczyciel, któryby po otrzymanej odprawie równającej się rocznej płacy powrócił do służby przed upływem roku, lub po otrzymaniu odprawy równającej się $1\frac{1}{2}$ rocznej płacy powrócił do służby przed upływem $1\frac{1}{2}$ roku, winien będzie zwrócić taką część odprawy, jakaby na resztę czasu przypadła.

Art. 44.

Wdowy po nauczycielach, którzy nie wysłużyli jeszcze lat dziesięciu, otrzymują odprawę równającą się $\frac{1}{3}$ rocznej, do emerytury wliczalnej płacy zmarłego.

Jeżeli oprócz wdowy zostało potomstwo niżej 20-tu lat życia liczące, otrzyma wdowa dla tego potomstwa jako odprawę połowę należitości, którą sama tytułem odprawy otrzymała.

Art. 45.

Wdowie po nauczycielu, który służył przynajmniej 10 lat, należy się stała roczna pensja równająca się $\frac{1}{3}$ ostatniej do emerytury wliczalnej pensji męża. Pensja wdowia nie może jednak wynosić mniej niż 400 koron.

Wdowa nie ma jednakże prawa ani do pensji ani do odprawy:

- a) jeżeli nauczyciel zawarł związek małżeński po przekroczeniu 60-go roku życia;
- b) jeżeli małżeństwo zawarte zostało już po przeniesieniu nauczyciela w stan spoczynku;
- c) jeżeli żona nauczyciela była w czasie jego śmierci z własnej winy sądownie separowaną lub jeżeli nastąpił rozwód.

Wypłata pensji wdowiej ustaje:

- a) z chwilą zawarcia ponownego małżeństwa.

Wdowa ma jednak prawo albo żądać tytułem odprawy wypłacenia dwuletniej pensji wdowiej, którą pobierała, albo zastrzedz sobie tę samą pensję wdowią na wypadek powtórnego owdowienia. Nie może jednakże otrzymać odprawy, jeżeli wychodzi za mąż za nauczyciela mającego prawo do emerytury.

Art. 46.

Wdowa po nauczycielu, mająca prawo do pensji wdowiej, otrzymuje za każde ślubne lub przez ślub legitymowane, po zmarłym mężu pozostałe dziecko dodatek na wychowanie równający się $\frac{1}{6}$ części pensji wdowiej.

Dodatki na wychowanie na wszystkie dzieci razem przypadające nie mogą jednakże przekraczać pensji wdowiej, a dodatki na wychowanie wraz z pensją wdowią nie mogą przekraczać 80%

ostatniej do emerytury wliczalnej płacy męża i ojca. Jeżeli to miało miejsce, należy dodatki na wychowanie stosownie zmniejszyć.

Dodatek na wychowanie ustaje w regule, gdy dziecko ukończy 20 lat.

Ustaje jednakże wcześniej:

a) jeżeli dziecko osiągnie wcześniej utrzymanie, na czas trwania tego utrzymania;

b) u córek gdy wyjdą za mąż;

c) po zasądzeniu za zbrodnię, albo za występpek przewidziany w ustawie karnej w §. 460, 461, 463, 464.

Art. 47.

Jeżeli żona zmarłego nauczyciela także już nie żyje, lub nie ma prawa do pensji wdowiej, wówczas należy się dzieciom zmarłego, które nie skończyły jeszcze lat dwudziestu i nie mają innego utrzymania, pensja sierocińska, a to nie każde dziecko 120 koron rocznie lecz na wszystkie dzieci razem najwyżej 500 koron rocznie.

Art. 49.

Wdowie lub w braku tejże ślubnym dzieciom nauczyciela zmarłego w czynnej służbie należy się na opędzenie kosztów pogrzebu $\frac{1}{4}$ część do emerytury wliczalnej płacy zmarłego jako pozgonne. Tę samą kwotę należy wypłacić w braku wdowy lub ślubnych dzieci krewnym zmarłego lub innym osobom, które udowodniły, że osobę należącą do statusu nauczycielskiego przed śmiercią pielęgnowały, albo na swój koszt pochowały.

Ustawa dotychczasowa.

Projekt.

U s t a w a

z dnia dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, zmieniająca niektóre postanowienia ustawy z dnia 1. stycznia 1889, (dz. ust. kraj Nr. 16.) o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego w publicznych szkołach ludowych.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, postanawiam, co następuje:

Art. I.

Artykuły 3, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 18, 21, 24, 25, 26, 34, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 52. i 53. ustawy z dnia 1. stycznia 1889, dz. u. i r. kr. Nr. 16. względnie 12, w brzmieniu ustawy z dnia 6. lipca 1894, dz. u. i r. kr. Nr. 85 8, 13, 14. i 16. w brzmieniu ustawy z dnia 15. czerwca 1892, dz. u. kr. Nr. 40 przestają obowiązywać w dotychczasowem brzmieniu i mają opiewać, jak następuje:

Art. 3.

Skoro posada nauczycielska w publicznej szkole ludowej się opróżni, winna rada szkolna miejscowa bezzwłocznie zawiadomić o tem radę szkolną okręgową, która ogłosi konkurs najdalej do dni 14.

Obwieszczenie konkursu powinno być zamieszczone w dzienniku urzędowym.

W konkursie należy:

a) wymienić miejsce i kategorię posady, połączone z nią korzyści, nakoniec stopień wymaganego uzdolnienia, którego do-

Art. 3.

Skoro posada nauczycielska w publicznej szkole ludowej się opróżni, winna Rada szkolna miejscowa bezzwłocznie zawiadomić o tem Radę szkolną okręgową, która postara się zaraz o zabezpieczenie dalszego toku nauki szkolnej, ewentualnie zarządzi tymczasowe obsadzenie opróżnionej posady i ogłosi celem jej stałego obsadzenia konkurs najdalej do dni 14-tu.

Obwieszczenie konkursu powinno być zamieszczone przynajmniej dwukrotnie w dzienniku urzędowym.

wody wraz z podaniem mają być wniesione do rady szkolnej okręgowej;

b) oznaczyć do wniesienia podań termin 6-tygodniowy, licząc od pierwszego umieszczenia konkursu w dzienniku urzędowym. Kandydaci, będący już w służbie mają wnosić podania swoje za pośrednictwem swych przełożonych i tych rad szkolnych okręgowych, pod których są zwierzchnictwem.

Podania spóźnione lub nieopatrzone w potrzebne dowody nie będą uwzględniane.

Art. 6.

Rada szkolna krajowa mianuje nauczyciela (Art. 1. i 2.), wydaje mu patent nominacyjny, poleca aby nowomianowany nauczyciel wykonał przysięgę przed delegatem rady szkolnej okręgowej według przepisanej roty i zarządza wprowadzenie go do szkoły tudzież w używanie należącego mu się uposażenia.

Jeżeli rada szkolna krajowa uzna, że kandydat prezentowany, a w razie terna, przez radę szkolną okręgową przedstawionego, żaden z przedstawionych nie jest odpowiedni, zwróci akta okręgowej radzie szkolnej z przytoczeniem powodów, dla których patentu nominacyjnego odmawia, i wezwie ją, aby zażądała innej prezenty, względnie ułożyła inne terno z pośród ubiegających się kandydatów.

Jeżeli powtórnie czy to ci sami, czy też inni na tę posadę nieodpowiedni zostaną przedstawieni albo prezentowani, rada szkolna krajowa zamianuje jednego z kompetentów podług swojego wyboru.

Art. 7.

Jeżeli się na konkurs nie zgłosi trzech kandydatów, odpowiadających jego warunkom, rada szkolna okręgowa może nowy konkurs ogłosić, a obowiązana jest uczynić to na żądanie uprawnionych do prezentowania. Dalszych obwieszczeń konkursu nie dopuszcza się.

Brak odpowiedniej liczby kandydatów

W konkursie należy:

a) wymienić miejsce i kategorię posady, połączone z nią korzyści, nakoniec stopień wymaganego uzdolnienia, którego dowody wraz z podaniem mają być wniesione do Rady szkolnej okręgowej;

b) oznaczyć do wniesienia podań termin 6 tygodniowy, licząc od pierwszego umieszczenia konkursu w dzienniku urzędowym. Kandydaci będący już w służbie, mają wnosić podania swoje za pośrednictwem swych przełożonych i tych rad szkolnych okręgowych, pod których są zwierzchnictwem.

Podania spóźnione lub niezaopatrzone w potrzebne dowody, nie będą uwzględnione.

Art. 6.

Rada szkolna krajowa mianuje nauczyciela (art. 1. i 2.), wydaje mu dekret nominacyjny, poleca, aby nowomianowany nauczyciel wykonał przysięgę przed delegatem Rady szkolnej okręgowej według przepisanej roty i zarządza wprowadzenie go do szkoły, tudzież w używanie należącego mu się uposażenia.

Jeżeli Rada szkolna krajowa uzna, że kandydat prezentowany, względnie kandydaci unieszczeni przez Radę szkolną okręgową w ternie, nie są na daną posadę odpowiedni, zwróci akta okręgowej Radzie szkolnej z przytoczeniem powodów, dla których nominacji odmawia i wezwie ją, aby zażądała innej prezenty, względnie ułożyła inne terno z pośród ubiegających się kandydatów. Tak samo może Rada szkolna krajowa postąpić w wyjątkowych przypadkach, jeżeli w propozycji pominięto niesłusznie kandydatów stanowczo zasługujących na uwzględnienie bądź to lepszą kwalifikacją bądź dłuższym czasem służby.

Jeżeli powtórnie, czy to ci sami, czy też inni na tę posadę nieodpowiedni zostaną przedstawieni, albo prezentowani, Rada szkolna krajowa zamianuje jednego z kompetentów podług swojego wyboru.

Art. 7.

Jeżeli się na konkurs nie zgłosi trzech kandydatów, odpowiadających jego warunkom, może Rada szkolna okręgowa ogłosić ponownie konkurs, a obowiązana jest uczynić to na żądanie uprawnionych do prezentowania.

Brak odpowiedniej liczby kandydatów do ułożenia terna nie przeszkadza pro-

na ułożenie terna nie przeszkadza propozycji do nominacji, względnie aktowi prezenty.

Art. 8.

Do zakresu działania rady szkolnej krajowej należy posuwanie nauczycieli na wyższe stopnie płacy w szkołach tej samej kategorii.

Art. 9.

Każde mianowanie nauczyciela jakiegokolwiek kategorii, dokonane w powyższy sposób, jest stałem. Stała nominacja nie wyklucza przecież możliwości przeniesienia ze względów służbowych na inną posadę i to tak nauczyciela, mianowanego z terna, jak mianowanego na podstawie prezenty, byleby przy tem, w razie, jeżeli to przeniesienie nie jest skutkiem jego winy (art. 23.) nie ponosił uszczerbku w pobieranej przez niego płacy.

Nauczyciela przeniesionego z urzędu lub za karę, nie można umieszczać na posadzie, której nadanie zależy od prezenty, chyba za zgodą tego, komu prawo prezentowania służy. Nauczycielowi przeniesionemu ze względów służbowych należy się z funduszu szkolnego krajowego zwrot kosztów przeniesienia, których wysokość oznaczy rada szkolna krajowa.

Rekurs lub przedstawienie przeciw przeniesieniu ze względów służbowych nie mają mocy odraczającej.

pozycyi do nominacji, względnie aktowi prezenty.

Art. 8.

W szkołach więcej klasowych mieszanych i męskich stałe posady nauczycieli kierujących mogą zajmować tylko mężczyźni.

Podobnie należy nadawać stałe posady nauczycieli samoistnych w szkołach jednoklasowych mieszanych i męskich mężczyznom, jeżeli kompetuje o nie kandydat, posiadający odpowiednie warunki.

Art. 9.

Każde mianowanie nauczyciela jakiegokolwiek kategorii dokonane w powyższy sposób, jest stałem.

Stała nominacja nie wyklucza przecież możliwości przeniesienia ze względów służbowych na inną posadę i to tak nauczyciela, mianowanego z terna, jak mianowanego na podstawie prezenty, byleby przy tem, w razie, jeżeli to przeniesienie nie jest skutkiem jego winy, nie ponosił uszczerbku w pobieranej płacy.

Nauczyciela przeniesionego ze względów służbowych lub za karę nie można umieszczać na posadzie, której nadanie zależy od prezenty, chyba za zgodą tego, komu prawo prezentowania służy.

Rekurs lub przedstawienie przeciw przeniesieniu ze względów służbowych, nie ma mocy odraczającej.

Nauczycielowi, stałe przeniesionemu ze względów służbowych, jeżeli przeniesienie nie nastąpiło na własną jego prośbę lub na posadę wyżej dotowaną od poprzednio zajmowanej, należą się z funduszu szkolnego krajowego koszta przeniesienia, a to:

a) koszta podróży z dotychczasowego miejsca służbowego na nowo wyznaczone miejsce służbowe;

b) strawne, a to za każdy dzień podróży: nauczycielowi (nauczycielce) 5 koron, żonie nauczyciela 3 korony, dla każdego dziecka po 2 korony, — przyczem odległość aż do 40 kilometrów jazdy kołowej liczy się za jeden dzień podróży;

c) zwrot kosztów wyłożonych na transport mebli.

Wysokość kosztów podróży pod lit. a) wymienionych oznaczy Rada szkolna krajowa drogą ogólnego rozporządzenia.

Czy i o ile nauczycielowi czasowo na zastępstwo do innej miejscowości przydzielonemu koszta przeniesienia i w jakiej wy-

sokości mają być przyznane, orzeka Rada szkolna krajowa w każdym poszczególnym wypadku.

Art. 10.

Tymczasowe nadanie posad nauczycielskich, jakoteż wyznaczanie tymczasowych kierowników należy do rady szkolnej okręgowej.

Nauczycieli przedmiotów nadobowiązkowych i nauczycielki robót ręcznych, mianuje także rada szkolna okręgowa, zarówno stale jakoteż prowizorycznie, a to bądź wprost bądź na podstawie przedstawienia zastrzeżonego tym, którzy posady te z funduszków swych całkowicie utrzymują.

Art. 12.

Przy posuwaniu do płac wyższych w obrębie każdej klasy uwzględniać należy obok nienagannej i skutecznej służby okoliczność, że nauczyciel obciążony jest rodziną. Do płacy najwyższej w klasie II. i III. płac w szkołach pospolitych, posunięci być mogą tylko nauczyciele kierujący szkołami o pięciu lub więcej klasach, tudzież tacy nauczyciele tychże szkół, którzy posiadają egzamin kwalifikacyjny dla szkół wydziałowych.

Art. 13.

Oprócz płacy przyznaje rada szkolna krajowa nauczycielom na przedstawienie rady szkolnej okręgowej z funduszu szkolnego krajowego dodatek pięcioletni za każde pięć lat nienagannej i skutecznej służby, licząc od dnia stałej nominacji przy publicznych szkołach ludowych.

Każdy dodatek pięcioletni, zarówno przyznany przed wejściem w życie ustawy z dnia 1. stycznia 1889 (dz. u. kr. Nr. 16), jakoteż na przyszłość przyznać się mający, wynosi od wejścia w życie powyższej ustawy dla wszystkich nauczycieli szkół wydziałowych i pospolitych, stale zamianowanych, bez różnicy 50 zł. rocznie.

Dodatek pięcioletni przyznany być może najwięcej razy pięć.

Nauczycielom młodszym, mianowanym stale przed wejściem w życie ustawy z dnia

Art. 10.

Mianowanie tymczasowych nauczycieli, wyznaczanie tymczasowych kierowników, jakoteż przenoszenie tych sił nauczycielskich na inne posady w tym samym okręgu szkolnym należy do Rad szkolnych okręgowych, które przy tem winny przestrzegać norm, wydanych przez Radę szkolną krajową drogą ogólnego rozporządzenia.

Przeniesienie nauczyciela tymczasowego w inny okręg szkolny może nastąpić tylko za zezwoleniem lub z polecenia Rady szkolnej krajowej, bądź to na prośbę nauczyciela, bądź też na wniosek Rady szkolnej okręgowej.

Art. 12.

Posuwanie nauczycieli na wyższy stopień płacy w obrębie każdej klasy płac, uskutecznia Rada szkolna krajowa. Uwzględniać przytem należy czas służby, zachowanie się i aplikację nauczyciela, tudzież okoliczność, że nauczyciel obciążony jest rodziną.

Do płacy najwyższej w klasie II. i III. płac w szkołach pospolitych posuwani być mogą przeważnie nauczyciele kierujący szkołami o więcej niż czterech klasach, tudzież tacy nauczyciele tych szkół, którzy posiadają egzamin kwalifikacyjny dla szkół wydziałowych.

Art. 13.

Oprócz płacy przyznaje Rada szkolna krajowa nauczycielom na przedstawienie Rady szkolnej okręgowej z funduszu szkolnego krajowego dodatki pięcioletnie po 100 koron rocznie za każde pięć lat nieprzerwanej, nienaganej i skutecznej służby, licząc od dnia uzyskania stałej posady.

Za lata służby nauczycielskiej tymczasowej przyznany być może co najwięcej jeden dodatek pięcioletni. Jeżeli nauczyciel otrzymał przed uzyskaniem stałej posady dodatek pięcioletni za czas tymczasowej służby, to następujące dodatki liczą mu się dopiero od dnia otrzymania pierwszej stałej posady.

Lata służby nieskutecznej lub nagannej nie będą wliczane do lat uprawniających do przyznania dodatku pięcioletniego. Lata służby w ten sposób potrącić się mające ozna-

1. stycznia 1889, (dz. u. kr. Nr. 16.) pięciolecie liczyć należy od chwili, kiedy ustawa ta weszła w życie. Tylko u tych nauczycieli młodszych, którzy stale zawiadywali szkołą filialną, i którym prawo do pięciolecia przyznaniem już było na mocy ustawy z dnia 2. lutego 1885, (dz. u. kr. Nr. 27) pierwsze pięciolecie liczy się od tego czasu, od którego owe prawo na mocy tej ostatniej ustawy nabyli.

Nauczycielom mianowanym stale przed wejściem w życie ustawy z dnia 2. maja 1873 (dz. u. kr. Nr. 25), którzy otrzymali następnie stale posady z płacą, wymierzoną według co tylko przytoczonej lub według ustawy z dnia 1. stycznia 1889 (dz. u. kr. Nr. 16), należy się pierwszy dodatek pięcioletni dopiero z upływem piętnastego roku całej dotychczasowej służby lub z upływem piątego roku stałej służby na nowym etacie.

Art. 14.

Za kierownictwo pobiera dyrektor szkoły wydziałowej, połączonej ze szkołą pospolitą, dodatek do płacy w kwocie 200 zł., dyrektor każdej osobnej szkoły wydziałowej jakoteż nauczyciel, kierujący szkołą ludową pospolitą, należącą do I, II. lub III. kl. płacy takież dodatek w kwocie 100 zł., zaś nauczyciel kierujący z płacą IV. lub V. kl. 50 zł. rocznie, jeżeli w szkole oprócz niego ustanowiony jest przynajmniej jeszcze jeden nauczyciel etatowy.

Dodatek ten ma być uważany przy wymiarze emerytury tylko stałych dekretów, a względnie stałych nauczycieli kierujących, za część ich płacy.

Zastępcy dyrektora lub nauczyciela kierującego należy się remuneracja w wysokości dodatku za kierownictwo, przywiązanego do tej posady, jeżeli zastępstwo trwa dłużej jak trzy miesiące.

Art. 16.

Każdemu dyrektorowi, kierownikowi szkoły, tudzież nauczycielowi, który sam je-

zione być mają w każdym przypadku przy służbie nagannej, orzeczeniem Rady szkolnej krajowej skazującym nauczyciela na karę dyscyplinarną, a przy nieskuteczności służby orzeczeniem Rady szkolnej okręgowej, opierającym się na wizytacji szkoły, co najmniej dwukrotnej w ciągu jednego roku i stwierdzającym, że nieskuteczność służby nastąpiła z winy nauczyciela.

Dodatek pięcioletni przyznany być może najwięcej sześć razy.

Dodatki pięcioletnie zapadłe przed wejściem w życie niniejszej ustawy mają być wymierzone według postanowień ustaw wówczas obowiązujących.

W razie nadania posady w szkołach galicyjskich, nauczycielowi zajmującemu posadę w innym królestwie lub kraju koronnym w Radzie Państwa reprezentowanym, należy mu policzyć, stosownie do powyższych postanowień, lata służby stałej spędzonej na poprzednich posadach do wymiaru dodatków pięcioletnich, o ile w owym kraju bywa przestrzegana pod tym względem zasada wzajemności.

Art. 14.

Za kierownictwo pobiera dyrektor szkoły wydziałowej, połączonej ze szkołą pospolitą, tudzież samoistnej szkoły wydziałowej 5 lub 6-klasowej dodatek do płacy w kwocie 400 K, dyrektor każdej innej samoistnej szkoły wydziałowej, jakoteż nauczyciel kierujący szkołą ludową pospolitą, należącą do I. II. lub III. klasy płac, takież dodatek w kwocie 200 K, zaś nauczyciel kierujący szkołą należącą do IV. klasy płac, 100 koron rocznie, jeżeli w szkole oprócz niego ustanowiony jest przynajmniej jeszcze jeden nauczyciel etatowy.

Dodatek ten ma być uważany przy wymiarze emerytury tylko stałych dyrektorów, a względnie stałych nauczycieli kierujących, za część ich płacy.

Zastępcy dyrektora lub nauczyciela kierującego należy się remuneracja w wysokości dodatku za kierownictwo przywiązanego do tej posady, jeżeli zastępstwo trwa dłużej niż trzy miesiące.

Art. 16.

Każdemu stałemu dyrektorowi, stałemu kierownikowi szkoły, tudzież nauczycielowi

den w szkole naucza, należy się stosowne bezpłatne pomieszkanie, ile możliwości w budynku szkolnym.

W braku pomieszkania należy się im z funduszu szkolnego miejscowego wynagrodzenie, którego wysokość oznaczy Rada szkolna okręgowa w każdym szczególnym wypadku, porozumiewszy się z stronami, obowiązani do dostarczania pomieszkania nauczycielowi.

Wszyscy inni nauczyciele stali, a w miastach i miasteczkach także tymczasowi, pobierają dodatek na pomieszkanie, wynoszący 10⁰/₀ ich płacy.

W gminach wiejskich należy wyznaczyć nauczycielowi kierującemu lub samostannemu przynajmniej jeden morg ziemi ornej dla użytku własnego. O ile tego gruntu gmina lub obszar dworski nie dostarczy dobrowolnie, pokryje fundusz szkolny miejscowy koszta wydzierżawienia gruntu dla nauczyciela.

Gdyby w pojedynczych przypadkach dostarczenie lub wynajęcie ziemi ornej dla nauczyciela było niemożliwym, co przez radę szkolną okręgową ma być stwierdzone, nie służy nauczycielowi prawo do żądania z tego tytułu żadnego odszkodowania, lub wynagrodzenia.

Art. 18.

Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych i nauczycielki robót ręcznych pobierają wynagrodzenie, którego wysokość oznaczy Rada szkolna krajowa na wniosek Rady szkolnej okręgowej w każdym poszczególnym wypadku, jeśli nie ma na ten cel specjalnych funduszy.

Art. 21.

Płace i dodatki dyrektorów i nauczycieli, stale zamianowanych, tudzież emerytury, mają być wypłacane miesięcznie z góry.

Art. 24.

Kary dyscyplinarne są następujące:

- a) nagana;
- b) chwilowe lub stałe odjęcie przyznanego już dodatku pięcioletniego;

szkoły jednoklasowej należy się wolne mieszkanie ile możliwości w budynku szkolnym.

W braku takiego mieszkania należy się im z funduszu szkolnego miejscowego wynagrodzenie, którego wysokość oznaczy Rada szkolna okręgowa w każdym poszczególnym przypadku, porozumiewszy się ze stronami obowiązani do dostarczania mieszkania nauczycielowi. Czy tymczasowemu dyrektorowi lub kierownikowi szkoły należy się wolne mieszkanie albo wynagrodzenie za mieszkanie i w jakiej wysokości, orzeka również Rada szkolna okręgowa w ten sam sposób w każdym poszczególnym przypadku.

Wszyscy inni nauczyciele stali, a w miastach i miasteczkach, niemniej w gminach wiejskich zaliczonych do III. klasy płac, także tymczasowi, pobierają dodatek na mieszkanie, wynoszący 10⁰/₀ ich płacy.

W gminach wiejskich należy wyznaczyć nauczycielowi kierującemu lub samostannemu, przynajmniej jeden morg (57-55 arów) ziemi ornej dla użytku własnego.

O ile tego gruntu gmina lub obszar dworski nie dostarczy dobrowolnie, pokryje fundusz szkolny miejscowy koszta jego wydzierżawienia.

Gdyby w poszczególnych przypadkach dostarczenie lub najęcie ziemi ornej dla nauczyciela było niemożliwym, co przez Radę szkolną okręgową ma być stwierdzone, nie służy nauczycielowi prawo do żądania z tego tytułu żadnego odszkodowania lub wynagrodzenia.

Art. 18.

Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych i nauczycielki robót ręcznych, pobierają wynagrodzenie, którego wysokość — o ile posada nie jest systemizowaną — oznaczy Rada szkolna krajowa na wniosek Rady szkolnej okręgowej w każdym poszczególnym przypadku, jeżeli nie ma na ten cel specjalnych funduszy.

Art. 21.

Płace i dodatki dyrektorów i nauczycieli stale zamianowanych, mają być wypłacane miesięcznie z góry.

Art. 24.

Kary dyscyplinarne są następujące:

- a) nagana;
- b) chwilowe lub stałe odjęcie przyznanego już dodatku pięcioletniego;

- c) odjęcie kierownictwa szkoły, przeniesienie na inną posadę z tą samą lub niższą płacą, lub przeniesienie starszego nauczyciela na posadę młodszego nauczyciela;
- d) utrata posady z pozostawieniem prawa do ubiegania się o inną posadę;
- e) wydalenie z publicznego zawodu nauczycielskiego.

Art. 25.

Naganę należy udzielać na piśmie z zagrożeniem użycia surowszych środków w razie ponownego przewinienia.

Każda udzielona nagana odracza przyznanie pięcioletniego dodatku o trzy lata; pod innymi względami zaś po upływie trzech lat dobrego zachowania się nauczyciela traci ona mu nagana swoje znaczenie.

Art. 26.

W razie odjęcia kierownictwa lub przeniesienia za karę na inną posadę, należy oznaczyć w orzeczeniu stopień, jaki ma zająć skazany w etacie szkoły, do której go przeniesiono.

Kara tego rodzaju odracza przyznanie dodatku pięcioletniego o lat pięć.

Art. 34.

Nauczyciela, który dla podeszłego wieku, ciężkich ułomności fizycznych lub umysłowych, stwierdzonej niezdatności lub też z innych powodów ważnych okaże się niezdolnym do dalszego pełnienia swych obowiązków, przenosi rada szkolna w stan spoczynku.

Art. 36.

Do zawarcia ślubów małżeńskich przez nauczycielkę wogóle i przez nauczyciela, nie mającego stałej posady, potrzeba przyzwolenia rady szkolnej okręgowej. Śluby zawarte bez takiego przyzwolenia, uważane będą za dobrowolne zrzeczenie się posady.

- c) odjęcie kierownictwa szkoły, przeniesienie na inną posadę z tą samą lub niższą płacą;

d) utrata posady z pozostawieniem prawa do ubiegania się o inną posadę;

- e) wydalenie z publicznego zawodu nauczycielskiego.

Art. 25.

Naganę należy udzielać na piśmie z zagrożeniem użycia surowszych środków w razie ponownego przewinienia.

W razie odjęcia kierownictwa lub przeniesienia za karę na inną posadę, należy oznaczyć w orzeczeniu stopień, jaki ma zająć skazany w etacie szkoły, do której go przeniesiono.

Art. 26.

Każda z kar wymienionych w artykule 24. pod lit. a, b, c, wstrzymuje posunięcie na wyższy stopień płacy o trzy lata.

Art. 34.

Nauczyciela, który z powodu podeszłego wieku, długotrwałej choroby, ciężkich ułomności fizycznych lub umysłowych, stwierdzonej niezdatności, lub też z innych ważnych przyczyn okaże się niezdolnym do dalszego pełnienia obowiązków zawodowych, przenosi Rada szkolna krajowa w stan spoczynku.

Przeniesienie w stan spoczynku może być zarządzone albo z urzędu, albo na prośbę nauczyciela.

Art. 36.

Do zawarcia ślubów małżeńskich przez nauczycielkę w ogóle i przez nauczyciela nie mającego stałej posady, potrzeba przyzwolenia Rady szkolnej okręgowej. Śluby zawarte bez takiego przyzwolenia, uważane będą za dobrowolne zrzeczenie się posady.

Jeżeli wskutek następstw małżeństwa w tych warunkach zawartego, nauczycielka przez dłuższy czas nie może pełnić służby w szkole, będą koszta jej zastępstwa pokrywane z jej płacy.

Art. 38.

Stale zamianowani nauczyciele i nauczycielki wszelkich kategorii mają prawo do emerytury, a wdowy i sieroty po takich nauczycielach prawo do zaopatrzenia.

Art. 39.

Wymiar emerytury zależy od wysokości płacy i od lat służby.

Co się dotyczy pierwszej, będzie podstawą wymiaru płaca ze wszystkimi dodatkami pięcioletnimi, jakoteż z dodatkami za kierownictwo (art. 14), które nauczyciel pobiera w chwili przeniesienia w stan spoczynku. Co się dotyczy drugich, policzy mu się wszystkie lata, spędzone przy szkołach etatowych, poczynsz od pierwszego choćby tymczasowego mianowania po uzyskaniu przepisanej kwalifikacji nauczycielskiej.

Przerwa w służbie, która zaszła bez winy nauczyciela, nie pozbawia go prawa policzenia wszystkich lat wysłużonych.

Art. 40.

Stały nauczyciel, który nie wysłużył jeszcze lat dziesięciu, nie ma prawa do emerytury. Przy uwolnieniu od służby otrzyma on stosowną odprawę, którą rada szkolna krajowa wyznaczy, a która nie może przekraczać półtorarocznej należitości, obliczonej według artykułu poprzedniego.

Po wysłużonych dziesięciu latach, dostaje emeryt $\frac{10}{40}$ części, a za każdy rok dalszy jeszcze $\frac{1}{40}$ część należitości obliczonej jak wyżej.

Po wysłużonych 35 latach dostaje jednak emeryt pełną należitość, obliczoną jak wyżej, a po wysłużonych 30 latach dostaje emeryt, jeśli osiągnął 60 lat życia, również pełną należitość, obliczoną jak wyżej.

Nauczyciel stały, który w czasie służby

Art. 38.

Stale zamianowani nauczyciele i nauczycielki wszelkich kategorii, mają prawo do emerytury, względnie do odprawy, a wdowy i sieroty po takich nauczycielach i nauczycielkach prawo do zaopatrzenia.

Art. 39.

Wymiar emerytury zależy od wysokości płacy i od lat służby.

Co się dotyczy pierwszej, będzie podstawą wymiaru płaca ze wszystkimi dodatkami pięcioletnimi a względnie także z dodatkiem za kierownictwo (art. 14.), które nauczyciel pobiera w chwili przeniesienia w stan spoczynku. Co się dotyczy drugich, policzy mu się wszystkie lata służby, spędzone przy szkołach ludowych etatowych, poczynsz od pierwszego, choćby tymczasowego mianowania po uzyskaniu świadectwa ze złożonego w Seminarjum nauczycielskiem egzaminu dojrzałości.

Nauczycielom, którzy na podstawie dyspenzy c. k. Ministerstwa wyznań i oświaty od seminaryjalnego egzaminu dojrzałości, złożyli egzamin kwalifikacyjny, liczą się lata służby od dnia uzyskania patentu kwalifikacyjnego.

Przerwa w służbie tylko wtedy nie przeszkadza policzeniu odbytych przed nią lat służby, jeżeli nastąpiła bez winy i powodu ze strony nauczyciela.

Przydzielenie nauczyciela stałego na posadę prowizoryczną, nie ukróca w niczem jego prawa do przeniesienia w stan spoczynku i do emerytury, jeżeli tylko nie stracił stałej posady wskutek prawomocnego orzeczenia dyscyplinarnego.

Art. 40.

Stały nauczyciel, który nie wysłużył jeszcze lat dziesięciu, nie ma prawa do emerytury. Przy uwolnieniu ze służby otrzyma on odprawę równającą się po wysłużeniu mniej niż pięciu lat, rocznej, po wysłużeniu zaś lat pięciu lub więcej, półtorarocznej płacy, obliczonej według postanowień art. 39.

Po wysłużonych dziesięciu latach otrzymuje emeryt $\frac{10}{40}$ części, a za każdy rok dalszy jeszcze $\frac{1}{40}$ część płacy obliczonej jak wyżej.

Ułamki roku, przekraczające 6 miesięcy, liczą się w tym razie za cały rok.

Nauczyciel do dalszej służby niezdolny, otrzymuje pełną emeryturę po wysłużonych 35 latach, a jeśli ukończył lat 60 życia, już po wysłużonych 30 latach służby.

stracił wzrok lub zmysły tudzież nauczyciel, który z powodu wykonywania obowiązków nauczycielskich stał się zupełnie nieudolnym do pełnienia służby, otrzyma »10/40« pobieranej płacy jako emeryturę, chociaż 10 lat nie wysłużył.

Art. 41.

Przeniesienie w stan spoczynku jest albo stałe albo czasowe. W ostatnim razie, jeżeli przyczyna, dla której przeniesienie to nastąpiło, została uchylona, powinien ten, którego to dotyczy, na wezwanie rady szkolnej krajowej albo wstąpić na nowo do służby szkolnej, albo też zrzec się emerytury.

Art. 42.

Nauczyciel, któryby po otrzymanej odprawie powrócił do służby przed upływem półtora roku, winien będzie zwrócić taką część odprawy, jakaby na resztę tego czasu przypadła.

Nauczyciel stały, który w czasie służby stracił wzrok, lub słuch, albo popadł w chorobę umysłową, tudzież nauczyciel, który z powodu wykonywania obowiązków nauczycielskich lub niezawinionego ciężkiego kalectwa, stał się zupełnie niezdolnym do pełnienia służby i do wszelkiego zarobkowania, otrzyma $\frac{10}{35}$ pobieranej płacy jako emeryturę, choćby 10 lat nie wysłużył, zaś po wysłużeniu 10 lat za każdy rok dalszy jeszcze $\frac{1}{35}$ część płacy.

Emerytura nauczyciela, o którym mowa w poprzednim ustępie, nie może wynosić mniej niż 500 koron rocznie.

Art. 41.

Przeniesienie w stan spoczynku jest albo czasowe, albo stałe, w miarę tego, czy przyczyny, które je spowodowały, prawdopodobnie ustać będą mogły, lub nie.

Jeżeli przyczyna, z powodu której nastąpiło przeniesienie w czasowy stan spoczynku ustała, ma emeryt stosownie do zarządzenia Rady szkolnej krajowej wstąpić ponownie do służby czynnej w tym samym charakterze i z temi samymi poborami, jakie miał w dniu przeniesienia w stan spoczynku, w przeciwnym razie traci prawo do emerytury.

Prawo do emerytury traci również nauczyciel w stan spoczynku przeniesiony:

a) jeżeli został skazany wyrokiem karnosądowym, pozbawiającym prawa obieralności do reprezentacji gminnej, o ile po ustaniu skutków prawnych zasądzenia, Rada szkolna krajowa nie przyzna mu ponownie emerytury;

b) jeżeli wyłudził przeniesienie w stan spoczynku przez świadome podanie okoliczności z prawdą niezgodnych;

c) jeżeli otrzymał posadę płatną, która daje mu prawo do zaopatrzenia emerytalnego;

d) nadto nauczycielka, jeżeli po przejściu w stan spoczynku wyjdzie za mąż, na czas trwania związku małżeńskiego, a także po śmierci męża, jeżeli pobiera stałe zaopatrzenie z tytułu wdowieństwa.

Art. 42.

Nauczyciel, któryby po otrzymaniu odprawy, równającej się rocznej płacy, powrócił do służby przed upływem roku, lub po otrzymaniu odprawy, równającej się półtorarocznej płacy, powrócił do służby przed upływem półtora roku, winien będzie zwró-

Art. 43.

Wdowy i sieroty po stałych nauczycielach wszelkich kategorii mają tylko wtedy prawo do zaopatrzenia, jeżeli ich mężowie i ojcowie mieli prawo do emerytury.

Art. 43.

Wdowa po nauczycielu ma tylko w takim razie prawo do zaopatrzenia, jeżeli zmarłemu jej mężowi w dniu śmierci przysługiwało w myśl powyższych przepisów prawo do emerytury, lub jeżeli pensję emerytalną pobierał.

Wdowa niema jednakże prawa do zaopatrzenia:

a) jeżeli małżeństwo zostało zawarte w czasie, gdy nauczyciel był już w stanie spoczynku;

b) jeżeli nauczyciel w chwili zawarcia małżeństwa był wprawdzie w czynnej służbie, ale przekroczył już 60. rok życia;

c) jeżeli z winy żony nastąpiła sądowa separacya od stołu i łoża, lub rozwód.

Art. 44.

Wdowy po nauczycielach, którzy nie wysłużyli jeszcze lat dziesięciu, otrzymają stosowną odprawę, którą rada szkolna krajowa wyznaczy, a która nie może przekraczać jednej czwartej części półtorarocznej należności męża, obliczonej według art. 39.

Taka sama odprawa należy się sierotom niżej lat dwudziestu życia po nauczycielach, którzy nie wysłużyli lat dziesięciu.

Jeżeli prócz wdowy pozostało potomstwo niżej lat dwudziestu życia, otrzyma wdowa dla tego potomstwa jako odprawę połowę należności, którą sama tytułem odprawy otrzymała.

Art. 44.

Wdowa po nauczycielu, który w chwili zgonu nie miał jeszcze prawa do emerytury, otrzyma odprawę, równającą się jednej trzeciej części ostatniej jego płacy, obliczonej według art. 39.

Jeżeli prócz wdowy pozostało potomstwo, niżej lat dwudziestu życia, otrzyma wdowa dla tego potomstwa jako odprawę połowę należności, którą sama tytułem odprawy otrzymała.

Sieroty po takim nauczycielu, liczące mniej niż dwadzieścia lat życia, których matka już nie żyje i takież sieroty po nauczycielce, których ojciec już nie żyje i nie pozostawił im prawa do zaopatrzenia z innych funduszków, otrzymają wszystkie razem odprawę w wysokości oznaczonej powyżej w ustępie pierwszym.

Art. 45.

Wdowie po nauczycielu, który służył lat dziesięć, albo więcej, należy się stała roczna pensja wdowia wynosząca jedną trzecią część ostatniej płacy rocznej zmarłego nauczyciela, o ile się ona miała liczyć przy wymiarze emerytury.

W tej samej wysokości otrzyma pensję wdowa po nauczycielu zmarłym w stanie spoczynku, jeżeli jego emerytura przynajmniej tyle wynosiła; w przeciwnym bowiem razie otrzyma wdowa pensję, równającą się emeryturze zmarłego męża.

Jeżeli jednak małżeństwo było zawarte już po przeniesieniu nauczyciela w stan

Art. 45.

Jeżeli zmarły nauczyciel 10 lat służby policyjnej (art. 39.) ukończył i uzyskał prawo do przyznania emerytury (art. 40.), otrzyma pozostała po nim wdowa roczną pensję, wynoszącą jedną trzecią część ostatniej jego rocznej płacy do emerytury wliczalnej.

W tej samej wysokości otrzyma pensję wdowa po nauczycielu, zmarłym w stanie spoczynku, jeżeli jego emerytura przynajmniej tyle wynosiła; w przeciwnym bowiem razie otrzyma wdowa pensję, równającą się emeryturze zmarłego męża.

Pensja wdowia nie może wynosić mniej niż 400 koron.

spoczynku, lub jeżeli z winy żony nastąpiła separacya sądowa od stołu i łoża lub nastąpił rozwód, w takim razie wdowa a względnie rozwiedziona żona po zmarłym nauczycielu nie ma prawa do pensji wdowiej ani do odprawy.

Z chwilą zawarcia ponownego małżeństwa wypłata pensji wdowiej ustaje. Wdowa jednak ma prawo albo żądać tytułem odprawy wypłacenia dwuletniej pensji wdowiej, którą przed powtórnym zamęściem pobierała, albo zastrzedz sobie tę samą pensję wdowią na wypadek powtórnego owdowienia.

Art. 46.

Wdowa po nauczycielu, zmarłym w czynnej służbie, mająca prawo do pensji wdowiej (art. 45.), otrzyma na każde po zmarłym mężu pozostałe dziecko dodatek na wychowanie, który tak należy wymierzyć, aby zaopatrzenie wdowy wraz z wszystkimi dodatkami nie przewyższało połowy ostatniej płacy męża.

Pensya wdowy po nauczycielu emerytowanym wraz z dodatkami na wychowanie nie może być w żadnym razie wyższą od kwoty emerytalnej, jaką pobierał zmarły w stanie spoczynku nauczyciel.

Wysokość dodatku na wychowanie każdego dziecka oznacza Rada szkolna krajowa.

Dodatek na wychowanie ustaje, gdy dziecko ukończy lat dwadzieścia lub uzyska inne utrzymanie.

Pobór pensji wdowiej jest dożywotni, ustaje jednak z chwilą zawarcia ponownego związku małżeńskiego, lub gdyby wdowa skazaną została za zbrodnię lub za przekroczenie, przewidziane w §§. 460, 461, 463 i 464 kodeksu karnego, a to na czas trwania skutków prawnych zasądzenia.

Wdowie tracącej pensję wdowią wskutek ponownego zawarcia małżeństwa, zastrzega się dalszy jej pobór na wypadek ponownego owdowienia.

Wdowa może w przeciągu pierwszego roku po ponownem zamażpójściu rzec się tego zastrzeżenia pensji wdowiej, a zażądać w zamian odprawy, równającej się dwuletniej pobieranej przedtem pensji wdowiej. Zamiana zastrzeżenia na taką odprawę nie jest jednak dopuszczalną w tym wypadku, gdy wdowa przez powtórny związek małżeński ma zabezpieczoną pensję wdowią także po drugim mężu.

Gdyby się jej w razie ponownego owdowienia znów należało zaopatrzenie z funduszu szkolnego krajowego emerytalnego, to przysługuje jej prawo do jednej tylko pensji i to tej, której wymiar jest wyższy.

Art. 46.

Sieroty po nauczycielu, tudzież nie mający ojca sieroty po zmarłej nauczycielce, która zawarła małżeństwo za pozwoleniem władzy szkolnej, mają tylko wtedy prawo do zaopatrzenia, jeżeli zmarły ojciec, względnie matka sami nabyli już prawo do otrzymania emerytury.

Wdowie mającej prawo do pensji wdowiej (art. 45.), należy się także dodatek na wychowanie ślubnych lub prawnie legitymowanych dzieci, pozostałych po zmarłym mężu. Dodatek ten wynosi dla każdego pozostałego dziecka piątą część pensji wymierzonej wdowie.

Razem jednak nie mogą wszystkie dodatki na wychowanie dzieci przewyższać pensji wdowiej, a również zaopatrzenie wdowy z wszystkimi dodatkami na wychowanie dzieci, nie może przewyższać emerytury zmarłego w stanie spoczynku nauczyciela.

Gdyby pobory wdowy z dodatkami na wychowanie przekraczały powyżej zakreśloną granicę, należy nadwyżkę stracić w równych częściach z dodatków na wychowanie.

Dodatek na wychowanie należy się dzieiom aż do ukończenia 20. roku życia

Ustaje jednak wcześniej:

a) W razie otrzymania zaopatrzenia sierociego (art. 47.), lub osiągnięcia przedtem utrzymania, na czas tego utrzymania;

b) u córek z chwilą wyjścia za mąż;
 c) po zasądzeniu za zbrodnię lub za przekroczenie, przewidziane w §§. 460, 461, 463 i 464 kodeksu karnego, a to na czas trwania skutków prawnych zasądzenia.

Za zgodą Wydziału krajowego może być przedłużony pobór dodatku na wychowanie do 24. roku życia w wypadkach trwałej choroby dziecka i spowodowanej nią niemożności zarobkowania.

Art. 47.

Jeżeli żona zmarłego nauczyciela także już nie żyje, lub nie ma prawa do pensji wdowiej (art. 45.), wówczas należy się dzieciom zmarłego, które nie skończyły jeszcze lat dwudziestu i nie mają innego utrzymania, pensja sierocińska, wynosząca dla wszystkich dzieci razem corocznie jedną szóstą część ostatniej płacy ojca.

Wypłata tej pensji ustaje wtedy dopiero, gdy już nie ma ani jednego dziecka, które nie skończyło lat dwudziestu.

Powyższe postanowienia stosują się i do sierót po nauczycielce, mającej prawo do emerytury.

Art. 47.

Jeżeli oboje rodzice już nie żyją lub wdowa nie ma prawa do pensji wdowiej (art. 45.), wtedy należy się sierotom, o ile nie są zaopatrzone i nie mają innego utrzymania, a nie przekroczyły 20. roku życia, pensja sierocińska, wynosząca dla każdego dziecka 120 koron rocznie, a na wszystkie sieroty razem najwyżej 400 koron.

Postanowienia te mają zastosowanie także do sierót po nauczycielkach do emerytury uprawnionych, jeżeli po zmarłym ojcu nie otrzymują żadnego zaopatrzenia, ani ze skarbu państwa, ani z innych funduszy publicznych.

Postanowienia zawarte w ustępie przedostatnim i ostatnim (art. 46.) stosują się także i do sierót.

Art. 48.

Wdowy i sieroty po nauczycielu zmarłym w czynnej służbie, zatrzymują przez kwartał jeszcze pomieszkanie jego lub dostają kwartalną ratę pobieranego przezeń wynagrodzenia za pomieszkanie.

Jeżeli do uposażenia szkoły należą grunta, dostają się pożytki z nich spadkobiercom zmarłego w czynnej służbie nauczyciela wtedy jedynie, gdy śmierć zaszła między 1. czerwca a 31. października.

W każdym innym razie należy im się tylko zwrot wydatków poniesionych dla osiągnięcia owych pożytków.

Art. 49.

Jeżeli spadek nie wystarcza na opędzenie kosztów choroby i pogrzebu, należy się wdowie, a w braku tejże dzieciom jedną czwartą część onej płacy jako kwartał pogonnego.

Art. 48.

Przyznane zaopatrzenie (emerytura, pensja wdowia, dodatek na wychowanie, pensja sierocińska) będzie wypłacane ze szkolnego funduszu emerytalnego (art. 52.) w ratach miesięcznych z góry, w dniu 1-go każdego miesiąca. Pobór rozpoczyna się od miesiąca następującego, co do emerytur i pensji po dniu przeniesienia w stan spoczynku lub śmierci nauczyciela, a co do dodatku na wychowanie i pensji sierocińskiej po śmierci ojca, względnie matki dziecka.

Art. 49.

Wdowie po nauczycielu, zmarłym czy to w czynnej służbie, czy w stanie spoczynku, należy się na pokrycie kosztów pogrzebu $\frac{1}{4}$ część ostatniej przez zmarłego pobieranej płacy rocznej, tytułem kwartału pogonnego.

Prawo do kwartału pogonnego mają także sieroty po nauczycielu, jeżeli matka nie żyje, i sieroty po nauczycielce, jeżeli ojciec nie żyje.

Jeżeli po zmarłym nauczycielu nie pozostała wdowa i nie ma również dzieci do

zaopatrzenia uprawnionych, może c. k. Rada szkolna krajowa na podstawie przeprowadzonego dochodzenia przyznać kwartał pozgonny tym osobom spokrewnionym lub obcym, które wykażą, że zmarłego nauczyciela (nauczycielkę) w czasie ostatniej jego choroby pielęgnowały i koszta pogrzebu z własnych funduszków pokryły, o ile po zmarłym (zmarłej) nie pozostał spadek, równający się co najmniej wysokości kwartału pozgonnego.

Wdowy i sieroty po nauczycielu lub nauczycielce, zmarłych w czynnej służbie, zatrzymują przez kwartał jeszcze mieszkanie ich, lub otrzymują kwartalną ratę pobieranego przez nich wynagrodzenia za mieszkanie.

Jeżeli do uposażenia zajmowanej przez zmarłego nauczyciela (nauczycielkę) posady należą grunta, dostają się pożytki z nich spadkobiercom wtedy jedynie, gdy śmierć zaszła między 1. czerwca a 31. października, w każdym innym razie należy im się tylko zwrot wydatków poniesionych dla uzyskania owych pożytków.

Art. 52.

Na pokrycie wydatków, wpływających z tytułu IV. niniejszej ustawy, służy osobno krajowy fundusz szkolny emerytalny, do którego wpływają:

- a) dochody majątku zakładowego;
- b) stały corocznie udzielany datek z funduszu szkolnego krajowego;
- c) zapisy i darowizny, na ten cel przeznaczone;
- d) interkalarya od opróżnionych posad, o ile nie przypadną spadkobiercom zmarłego dyrektora, starszego nauczyciela lub nauczyciela wogóle, albo też nie zostaną użyte na wynagrodzenie dla zastępcy nauczyciela, jednak nie dłużej, jak przez trzy miesiące od dnia opróżnienia posady nauczyciela;
- e) spłaty kwot dwuprocentowych, powyżej oznaczonych w artykule 50.;
- f) stałe wkładki samych nauczycieli, które w pierwszym roku po zamianowaniu wynoszą 10% pobieranej przez nich płacy, a przy każdym podwyższeniu teje 10% od nadwyżki, oprócz tego corocznie 2% od rocznej płacy;
- g) dodatek z funduszu krajowego, o ile wpływy z powyższych źródeł nie starczą na pokrycie rocznych wydatków.

Po 40-letniej służbie ustaje obowiązek uiszczania opłat, pod lit. f) wymienionych.

Art. 52.

Na pokrycie wydatków, wpływających z tytułu IV. niniejszej ustawy, służy osobny krajowy fundusz szkolny emerytalny, do którego wpływają:

- a) dochody majątku zakładowego,
- b) stały, corocznie udzielany datek z funduszu szkolnego krajowego,
- c) zapisy i darowizny, na ten cel przeznaczone,
- d) interkalarya od opróżnionych posad, o ile nie przypadną spadkobiercom zmarłego dyrektora lub nauczyciela wogóle, albo też nie zostaną użyte na wynagrodzenie dla zastępcy nauczyciela, jednak nie dłużej jak przez trzy miesiące od dnia opróżnienia posady nauczyciela,
- e) opłaty kwot dwuprocentowych, powyżej oznaczonych w artykule 50.,
- f) stałe wkładki samych nauczycieli, które w pierwszym roku po zamianowaniu wynoszą 10% pobieranej przez nich płacy, a przy każdym podwyższeniu teje 10% od nadwyżki, oprócz tego corocznie 2% od rocznej płacy,
- g) dodatek z funduszu krajowego, o ile wpływy z powyższych źródeł nie starczą na pokrycie rocznych wydatków.

Po 40 letniej służbie ustaje obowiązek uiszczania opłat pod lit. f. wymienionych.

Art. 53.

Jeżeli nauczyciel przed skończeniem lat 10 służby, dającej prawo do emerytury, umrze lub otrzyma odprawę, należy jemu lub spadkobiercom jego wrócić wkładki, jakie do funduszu emerytalnego uiscił.

Art. 53.

Nauczycielowi, względnie jego spadkobiercom, należy się zwrot uiszczonych wkładek emerytalnych, jeżeli krajowy fundusz szkolny emerytalny nie jest lub nie był obciążony z jego powodu wydatkami na emeryturę, odprawę, zaopatrzenie wdów lub sierót i kwartał pozgonny.

Art. II.

Postanowienia objęte artykułami 34, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 49, 52 i 53 niniejszej ustawy, nie mają zastosowania do nauczycieli, nauczycielek, wdów i sierót po nauczycielach, którym przyznano już zaopatrzenie według postanowień ustaw przed nią obowiązujących.

Art. III.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem 1. stycznia roku następującego po jej ogłoszeniu.

Ar. IV.

Wykonanie tej ustawy poruczam Mojemu Ministrowi Wyznań i Oświaty.

Wykaz wydatków.

(Za podstawę do porównania wydatków, przyjęto wydatki asygnowane w jednym roku w rubrykach niżej poszczególnionych.)

Liczba porządkowa	Poszczególnienie	Dotychczasowy wydatek za jeden rok		Propozycyjny wydatek według nowej normy		Zwiększenie wydatków		Uwaga
		K.	h.	K.	h.	K.	h.	
1	Odprawy nauczycieli i nauczycielek	14.650		17.500		2.850		
2	Emerytury nauczycieli i nauczycielek	95.334	50	101.017	31	5.682	81	
3	Pensye wdów po nauczycielach	24.569	84	25.833	22	1.263	38	
4	Dodatek na wychowanie sierot po nauczycielach	6.235	09	9.035	02	2.799	93	
5	Pensye sierocińskie	710		1.110		400		
	Ogółem	14' 499	43	154.495	55	12.996	12	